

หลักสูตรศิลปศึกษา, พละนามัย, และอื่นๆ

ตัดต่อจาก

เอกสารของกรมวิชาการ

ชุดพัฒนาศึกษา

อันดับ ๒

DCID LIBRARY

0000032269

๓๓๗๕.๗

๖๕๔๖๔

เป็นมาของหลักสูตรสามัญศึกษา

บทที่ ๙

หลักสูตรศิลปศึกษา ศึกษานามัย และอื่นๆ

นอกจากวิชาต่างๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วในบทก่อนๆ บทนี้จะได้กล่าวถึงความเป็นมาของวิชาอื่นๆ ที่ยังมีได้กล่าวถึง แต่ได้เข้ามามีส่วนในหลักสูตรตามญัตติศึกษาของเราด้วยความมุ่งหมายต่างๆ กัน วิชาเหล่านี้ได้แก่วิชาที่มุ่งอบรมสั่งสอน ให้มีสุขภาพอนามัยดี ให้มีรสนิยมในศิลปะหรือเพื่อประโยชน์แห่งสุขภาพทางจิต ให้มีฝีมือในการประดิษฐ์ตกแต่งในงานประเภทหัตถศิลป์หรือการงานในครัวเรือน นอกจากนี้ก็ อาจจะมีวิชาพิเศษที่มุ่งฝึกหลายๆ อย่างดังที่กล่าวมาแล้วนั้นพร้อมกัน เช่น วิชาลูกเสือ หรืออนุภาชาตเป็นต้น จะได้กล่าวรวมไว้ในบททั้งหมด

ในสมัยที่เราถือว่าการมาโรงเรียนนั้นคือการมาเรียนวิชาหนังสือ วิชาต่างๆ ที่นอกเหนือออกไป เช่น ที่กล่าวแล้วในวรรคก่อนนั้นย่อมต้องอยู่นอกหลักสูตร ถือว่ามิใช่เป็นหน้าที่ของโรงเรียนที่จะต้องสอน เด็กจะได้รับการอบรมสั่งสอนเป็นเรื่องพิเศษนอกเหนือออกไป จะเป็นทางผู้ปกครองหรือครูอาจารย์ก็ตาม ต่อมาภายหลังเมื่อความคิดของเราในเรื่องโรงเรียนกว้างออกไปว่า โรงเรียนจะต้องรับรู้ไม่เฉพาะแต่ทางวุฒิปัญญาเท่านั้น แต่จะต้องเอาใจใส่ในทุกด้านทุกมุมของชีวิตเด็ก ก็เริ่มมีวิชาต่างๆ เหล่านี้เข้ามาในหลักสูตร และมีมากขึ้นเป็นลำดับจนถึงทุกวันนี้

เมื่อพิจารณาหลักสูตรการศึกษาของเราเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๘ จะไม่เห็นวิชาเหล่านี้มากนัก มีบางสิ่งที่ทำให้เห็นว่าเราเริ่มสนใจเกี่ยวกับชีวิตด้านอื่นของ

วันที่
เลขทะเบียน ๙15796
เลขเรียกหนังสือ ๑895.7-๐5464

เด็กด้วย ในประโยค ๑ ชั้น ๒ กำหนดให้อ่านหนังสือเรื่องวิชาน่ารู้เรื่องร่างกายของเรา เป็นหนังสืออ่านภาษาไทย คือให้เด็กได้รู้จักศึกษาบางส่วนนั่นเอง นอกจากนี้ยังเริ่มเห็นความสำคัญของวิชาศิลปะ ในประโยค ๓ กำหนดให้เรียนวาดเขียนทั้ง ๕ ชั้น คือชั้น ๑ ให้เขียนมือเปล่ากับเขียนมีดเกล ชั้น ๒ ก็คงให้เขียนมือเปล่าจากรูปของจริง กับเขียนมีดเกล ชั้น ๓ กำหนดวาดเขียนมือเปล่า เขียนด้วยธรรมชาติโลก หมายความว่าเขียนจากของจริง ปีที่ ๔ ให้เขียนระบายเงาจากของจริงและเขียนรูปในภูมิศาสตร์ รวมความว่าในระยะนี้เห็นความจำเป็นของศิลปศึกษาคือวาดเขียนก่อนอย่างอื่น

เมื่อปรับปรุงหลักสูตรในปี พ.ศ. ๒๔๔๕ ในประโยคประถมศึกษาซึ่งเทียบเท่าประโยค ๑ เดิม ไม่มีวิชาเหล่านี้อยู่เลย ในหลักสูตรประโยคมัธยม กำหนดให้สอนวิชาศิลปะ แต่ที่จริงเนื้อหาหาใช่เป็นศิลปตามที่เรารู้จักปัจจุบันนี้ไม่ กลายเป็นสอนยืดยอเมตริกตามตำราที่เรียกว่าแปดตีกยียอเมตริกตลอดทั้ง ๓ ปี วิชาต่อมาเราถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของวิชาคณิตศาสตร์ หมายความว่า ในระยะนี้ยังไม่เห็นความสำคัญของวิชาสุศึกษาหรือศิลปแท้ๆ ในขั้นต้นๆ

ในปี พ.ศ. ๒๔๔๖ มีการปรับปรุงหลักสูตรตั้งแต่มูลศึกษาจนถึงมัธยมสูง มูลศึกษาที่ไม่เคยมีหลักสูตรก็เริ่มมีด้วย และเป็นระยะที่มีวิชาพิเศษต่างๆ เข้ามาพร้อมกันทีเดียวหลายวิชา ทั้งนี้ตั้งแต่ประโยคมูลศึกษาถึงมัธยมสูง ในประโยคมูลศึกษากำหนดการรักษาดูเป็นวิชาบังคับ การฝีมือ วิชาเพาะปลูก และวิชาค้าขาย ๓ อย่างนี้ต้องเลือก ๑ อย่าง นอกจากนั้นวิชาที่ไม่บังคับให้สอน ยอมให้เลือกสอนได้ตามความสามารถ มีหมวดศิลป ประกอบด้วยวิชาวาดเขียนและขับร้อง และยังมีวิชาเรียกว่าการทหาร ที่จริงก็คือพลศึกษานั่นเอง

วิชาการรักษาดู กำหนดความมุ่งหมายไว้ว่า “เพื่อให้เป็นผู้รู้จักปฏิบัติตนให้ได้ความสำราญแห่งร่างกายและรักษาสีชีวิต ให้เป็นไปโดยสุขสวัสดิ์ การฝึกสอนวิชานี้ ไม่ใช่แต่เพียงให้รู้ไว้เท่านั้น ต้องให้ปฏิบัติ จึงจะเป็นประโยชน์แก่ตนและต้องหัดให้เคยไปเสียแต่เล็ก” รายการสอนแบ่งเป็นข้อ ๆ ดังต่อไปนี้

ก. ให้รู้จักสิ่งจำเป็นสำหรับเลี้ยงร่างกาย ได้แก่อาหารที่เรบริโภค อากาศที่เราหายใจ และการออกกำลังกายเพื่อความปรกติของร่างกาย และประพฤติดีในทางที่เป็นคุณแก่ร่างกายและปราศจากโทษ

ข. ให้รักษาความสะอาดในการกินอยู่ตลอดจนเครื่องนุ่งห่มเครื่องใช้ และเยาเรือนที่อาศัยนั้น ๆ

ค. ให้รู้จักส่วนของร่างกายบางอย่างที่สำคัญ เช่น หัวใจ ตับ ปอด และเลือด เนื้อ เป็นต้น ว่ามีหน้าที่อย่างไรในร่างกาย และเราจะรักษาให้ปราศจากเหตุภัยได้อย่างไร พอเป็นเครื่องช่วยให้ปฏิบัติร่างกายถูกต้อง

วิชาเพาะปลูกและวิชาค้าขายนั้น มีลักษณะเป็นวิชาหาเลี้ยงชีพมากกว่าเป็นวิชาสามัญ แต่การฝึมนั้นเป็นสามัญศึกษา มีคำแนะนำในหลักสูตรครั้งนั้นว่า ถ้าจะไปเรียนต่อไปในประโยคต่อไปคือประโยคประถม ควรเลือกเรียนวิชาการฝีมือ ถ้าจะออกเมื่อจบมูลศึกษาจึงควรเลือกวิชาเพาะปลูกหรือวิชาค้าขาย การฝึมนั้นได้กำหนดความมุ่งหมายไว้ว่า “เพื่อหัดให้เกิดฝีมือ เมื่อจะจับถือสิ่งใดก็ให้ถนัด ให้มือเที่ยง ตาเที่ยง เกิดความพินิจพิเคราะห์ถี่ถ้วน รู้ระเบียบ รู้ประโยชน์ รู้ชอบ และเกิดนิสัยที่ชอบทำางาน” ส่วนรายการที่ต้องสอนก็กำหนดไว้ว่า “หัดพับกระดาษเป็นรูปต่างๆ หัดจักสานด้วยไม้ไผ่หรือ หนุ่ย ฟาง เชือก หวาย กระดาษ ฯลฯ เป็นรูปเครื่องใช้

ต่าง ๆ เช่น กระเช้า เป็นต้น หัดบิน เช่น บนตุ๊กตา หัดชนรูป เช่น ทำหีบ ทำกล่อง ทำเชี่ยน ใช้กระดาษหรือไม้หรือโลหะ ตามแต่สะดวกและเหมาะสม การหัดทำจะต้องจับได้ง่ายขึ้นไปหายาก และในที่สุดให้สิ่งที่ทำจนดีแล้วนั้น เป็นประโยชน์ใช้ได้ด้วย ”

ในหมวดศิลปะซึ่งมีวาดเขียนและขับร้องนั้น หลักสูตรบรรยายไว้ว่า

ก. วาดเขียน ความมุ่งหมายคือจะทำให้เกิดความเข้าใจในสิ่งเกิดรูป ซึ่งมีอะไรผ่านตา แล้วให้ชื่อว่าเห็นอยู่เสมอ อย่าให้ผ่านไปเปล่า ๆ เพื่อบำรุงความฉลาด การวาดเขียนเป็นหนทางฝึกหัดความสังเกตอย่างนี้ได้ดี กับเป็นการปลูกความรักงาม รักความสะอาด และรักระเบียบเรียบร้อยด้วย ยังมีประโยชน์อื่นคืออาจแสดงความนึกถึงเป็นรูปให้เห็นได้ด้วยตา เป็นต้นว่า เขียนอย่างให้เขาทำตามตามประสงค์ตนก็ได้ และถ่ายสิ่งที่ได้เห็นไว้เป็นรูปก็ได้

วิธีสอนคือเขียนบ้าง ใช้พู่กันกับนาฬิก หรือสีน้ำ ถ่ายรูปของจริงต่าง ๆ เช่น ใบไม้ เครื่องเภา เป็นต้น ง่าย ๆ หรือจะใช้ เส้นดินสอวาดรูปโครงแห่งของจริงที่ง่าย ๆ เช่น กล้าควมาแล้วก็ได้ ให้เลือกสอนทางใดทางหนึ่ง หรือทั้งสองทาง

ข้อสำคัญในการสอนวาดเขียนนี้ คือจะต้องให้หัดเขียนจากของจริง อย่าให้ลอกจากรูปเขียนเป็นอันขาด กับจะต้องระวังให้สะอาดและให้สังเกตเทียบรูปที่เขียนกับรูปของจริงนั้นเป็นข้อใหญ่ มิฉะนั้นจะไม่สมประสงค์ตามความมุ่งหมายซึ่งได้ว่าไว้

ข. ขับร้อง ความมุ่งหมายคือจะให้ได้ประโยชน์ทางทำให้เบิกบาน เพราะใจย่อมเป็นใหญ่แห่งกิจการทั้งปวง ถ้าใจมัวมนต์ไม่ผ่องใสจะประกอบกิจการอันใดก็ยากที่จะให้ดีได้ เหตุฉะนั้นการขับร้องจึงควรฝึกหัดไว้ใช้

เป็นเครื่องฟอกล้างใจให้สะอาดได้ดียิ่งขึ้น กับฝึกหัดให้รู้จักรักความ
ประณีตและไพเราะด้วย

จากบรรยายการของหลักสูตรนี้เห็นว่า ตั้งความมุ่งหมายเพื่อการ
ฝึกฝนฝีมือในทางวาดเขียน ยังไม่คำนึงถึงประโยชน์ของการวาดเขียนใน
แง่ที่เป็นศิลปอันอาจทำให้ใจชื่นบานอย่างเช่นที่กล่าวถึง ในเรื่องการขับร้อง
ในตอนท้ายได้กล่าวไว้ว่า วิธีสอนคือ หัดร้องเพลงเพราะ ๆ ง่าย ๆ ที่พอสอน
ได้ เช่น เพลงบทดอกสร้อย เป็นต้น

ในวิชาที่เรียกว่าการทหาวซึ่งแท้จริงคือพลศึกษาส่วนหนึ่งนั้น บรรยาย
ไว้ว่า “ความมุ่งหมายขั้นต้นก็คือว่า การเข้าแถว และตัดกายนั้น ย่อมทำ
ให้เห็นระเบียบและเปลี่ยนอิริยาบถจากการที่นั่งทำงานมาก ๆ เพื่อให้ร่างกาย
บริบูรณ์เจริญขึ้นตามปรกติขึ้น อย่างหนึ่ง ทั้งหวังประโยชน์ให้เป็นการฝึก
หัดให้กระทำตามสั่งโดยย่อใจ และให้รู้จักกระทำกิจร่วมกันโดยพร้อม
เพรียงกัน และรู้จักฟังบังคับกันตามหน้าที่อันผู้ใหญ่น้อยให้ตรงให้จริง
ด้วย”

“วิธีสอนคือหัดตัดกายตามวิธีในแบบเรียนกายบริหาร การหัดตัดกาย
เช่นนี้ สำหรับโรงเรียนมูลคควรมีบ่อย ๆ ในระหว่างเวลาเล่าเรียน และหัดได้
ในที่เรียนนั่นเอง เพื่อให้เป็นการเปลี่ยนอิริยาบถซึ่งเด็กเล็ก ๆ ย่อมต้องการ
มากกว่าเด็กใหญ่ การเปลี่ยนอิริยาบถเช่นนี้เพียงบอกให้ยืน นั่ง ยืน
ชูแขนซ้าย นั่ง เปิดหนังสือ ปิดหนังสือ หยิบปากกา ฯลฯ ให้นักเรียนทำ
ไว ๆ พร้อมกัน ๒-๓ นาที แล้วให้เรียนวิชาต่อไป ความตั้งใจของนักเรียน
ก็อาจดีขึ้น และเพิ่มความระอิดระอาในการเรียนที่ได้เรียนมาแล้วจนเห็นอย
ขึ้นได้ แท้จริงการเพียงที่กล่าวความนี้ได้ไม่ว่าโรงเรียนไหน ด้วยไม่ต้องการ
ห้อง นอกจากห้องที่เรียนอยู่นั่นเอง และที่สุดจะไม่ต้องมีตำราให้ดูก็ได้

เพียงแค่เห็นนักเรียนเหนื่อย ต้องการเปลี่ยนอิริยาบถเมื่อใดก็บอกให้ทำ
พร้อมกัน ๆ ให้เป็นการปลุกใจและเปลี่ยนอิริยาบถเมื่อนั้น”

ในระดับประถมศึกษาขณะนี้ ไม่มีวิชาการรักษาตัวหรือสุขศึกษาแยก
ต่างหากเหมือนมูลศึกษา ไปรวมอยู่ในวิชาวิทยา พูดได้ว่า ให้สอนสุขวิทยา
ตามแนวที่ได้เรียนมาแล้วแต่ชั้นมูลศึกษาแต่ให้ขยายให้ละเอียดยิ่งขึ้น แต่
วาดเขียนนั้นเป็นวิชาบังคับด้วยความมุ่งหมายอย่างเดียวกับมูลศึกษา แต่มีราย
การขยายกว้างออกไปว่า “ให้เขียนรูปถ่ายของจริงต่างๆ เช่นใบไม้
เครื่องเรือน เป็นต้นที่ง่าย ๆ หัตถ์ระบายสีด้วยก็ได้ ใช้เส้นดินสอดำหรือหมึกหรือ
ปากกาก็ได้แต่ถนัด ห้ามไม่ให้ฝึกสอนด้วยวิธีลอกคัดจากรูปเขียน เพราะจะขาด
ความสังเกตรูปจริงและภายหลังจะเขียนของจริงไม่ได้ ในการสอนวิชานี้
ต้องถือความสะอาดและความสังเกตเทียบเคียงเป็นข้อใหญ่แต่ต้นจนปลาย”
มีวิชาการฝีมือ วิชาค้าขายและวิชาเพาะปลูก ให้เลือก ๑ อย่าง ความมุ่ง
หมายและรายการอย่างเดียวกับชั้นมูลศึกษา ลอกมาทุกตัวอักษร ใน
หมายเหตุก็บอกว่า ถ้าจะไปเรียนต่อชั้นมัธยมควรเลือกการฝีมือ วิชาการ
ทหารนั้นขยายวงกว้างออกไปกว่าเดิม กำหนดความมุ่งหมายว่า “เพื่อ
บริหารร่างกายให้บริบูรณ์เป็นปกติ ให้เป็นการฝึกหัดกระทำตามสั่งโดย
ฉับไว และให้สามารถทำกิจร่วมกันโดยพร้อมเพรียงกัน ซึ่งมุ่งต่อผลสำเร็จ
อันดีด้วยกัน ทั้งจะได้เป็นปัจจัยให้เป็นผู้มีใจเชื่อมั่นคงของอาจขึ้นด้วย รายการ
สอนก็กำหนดกว้างขวางขึ้นกว่าชั้นมูลศึกษา คือ “หัตถ์เย็บเย็บเย็บ หัตถ์
ตัดกาย (ทำพร้อมกันทั้งพวก) หัตถ์วงหัตถ์กระโดดและกร่างกรากบากบั่นใน
วิธีต่างๆ เพื่อซ้อมกำลังและความว่องไว กับหัตถ์ยิมนาสติกส์ คือหกโหนโยน
โกว เพื่อให้ร่างกายแข็งแรงและใจของอาจ” นอกจากนี้กำหนดว่า “การ

เล่นต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการบริหารร่างกายและให้ใจคอมั่นคงของ
อาจ เช่นการเล่นฟุตบอลตามแบบของกรมศึกษาธิการ ถ้าจะจัดให้มีได้ควร
ให้มี” ส่วนขั้วร้องและดนตรีนั้นยังคงมีไว้ให้เลือกสอนตามความสามารถ
กำหนดความมุ่งหมายอย่างเดียวกัน แต่กำหนดรายการสอนกว้างขึ้นกว่า
เดิมว่า “ การสอนนั้นให้หัดร้องเพลงเพราะ ๆ เช่นเพลง ๒ ชั้นหรือ ๓ ชั้น
เป็นต้น แต่ห้ามไม่ให้ใช้ท่วงที่แสดงในทางจรรยาของเด็ก จะหัดดนตรี
ด้วยได้ก็ยิ่งดี วิธีสอนนี้จะสอนด้วยความจำหรือด้วยโน้ต ก็ได้แต่
สามารถจะทำได้”

ที่กล่าวมาแล้วนี้เป็นประถมศึกษาชาย ประถมศึกษาหญิงมีหลักสูตร
ผิดแปลกออกไปบ้าง คือการมีมีอนนกล่าวว่าเหมือนหลักสูตรชายชั้นเดียวกัน
แต่ให้เลือกทำสิ่งที่เห็นทางถนัดของผู้หญิง เช่นการเย็บปักถักร้อยเป็นต้น
นอกจากนี้วิชาการเรือน บอกไว้ว่า “ ผู้ที่จะเรียนมัธยมต่อไปให้จดไว้ก่อนได้
แต่การหัดนั้นจะเขาไปรวมหัดในการมีมีอนด้วยให้เคยๆ ไว้ก็ควร ผู้ที่จะไม่
ไปต่อมัธยมก็ต้องเรียนวิชาการเรือน ซึ่งมีหัวข้อย่อยคือ การจัดแต่งและ
รักษาการพยาบาลและการปฏิบัติ การทำกับข้าวของกิน การต้อนรับและการ
บรรเลง วิชาที่คล้ายกับการทวารของชายนั้นเรียกว่า การบริหาร กำหนดว่า
ให้สอนเทียบการทวารในหลักสูตรชายชั้นเดียวกัน แต่ยกเว้นการหัด
ยิมนาสติกและการวิ่งการกระโดดต่างๆ การเล่นเกมสอนให้เลือกแต่ที่
สมควรแก่ผู้หญิง

ในหลักสูตรมัธยมศึกษา กำหนดให้เรียนสรีรศาสตร์และสุขวิทยาทั้ง
หญิงและชาย กำหนดความมุ่งหมายไว้ว่า “ เพื่อให้รู้จักบำรุงร่างกาย ให้
พ้นจากโรคที่ไม่ควรจะเป็น และให้รู้จักเลือกและรักษาที่อยู่ให้สมควร ให้
เป็นที่ให้เกิดสุข” ส่วนรายการสอนกำหนดดังนี้

- ก. อวัยวะต่างๆ ประกอบกันอย่างไร หน้าที่ของอวัยวะนั้นๆ
- ข. กล้ามเนื้อทางเดินของโลหิต โลหิตและน้ำเหลือง การหายใจ การย่อยอาหาร การเคลื่อนไหว ความรู้สึกและเครื่องรู้สึก
- ค. น้ำกินชนิดต่างๆ ที่มาของน้ำเหล่านี้ โทษของน้ำไม่บริสุทธิ์ วิธีทำให้น้ำบริสุทธิ์ การเก็บน้ำ ความชุ่มชื้นของน้ำในที่ต่างๆ น้ำไม่บริสุทธิ์
- ง. ลมอากาศประกอบด้วยอะไร มีคุณสมบัติอย่างไร สิ่งใดโคจรในอากาศและโทษของสิ่งใดโคจรนั้น การระบายลม
- จ. ธรรมดาและประโยชน์ของอาหาร บัญญัติของการบริโภคอาหาร การหุงต้ม โรคที่อาจเกิดจากอาหาร อาหารต่างๆ เครื่องดื่ม
- ฉ. พืชดินและทำเลที่จะปลูกบ้านเรือน การชำระของโสโครกในบ้านเรือน
- ช. สุขวิทยาสำหรับร่างกาย ความประพฤติ ความสะอาด การออกกำลังกาย การพักผ่อน
- ซ. โรคที่มีตัวและโรคที่ติดกันได้ เช่น อหิวาตกโรคและไข้ทรพิษ เป็นต้น การป้องกันโรคเหล่านั้น การแยกคนเจ็บให้ห่างจากคนดี การฆ่าเชื้อโรค
- ญ. การช่วยคนที่ต้องบาดเจ็บเล็กน้อยในปัจจุบันทันด่วน เช่น ต้องบาดเจ็บแผล ไข้ขึ้น กระดูกหัก สลบ เป็นตะเฟ้น ถูกไฟไหม้ ถูกยาพิษ ฯลฯ

วิชาวาดเขียนเป็นวิชาบังคับทั้งหญิงชาย กำหนดรายการกว้างขึ้นกว่าประโยคประถม คือ นอกจากเขียนของจริงระบายสี กำหนดเขียนส่วนที่เห็นใกล้ไกลและให้เงาด้วย คิดแต่งและประกอบลายบรรจุรูปต่างๆ ให้เขียนรูปยี่อเมตรีตามตำราแปดทิศยี่อเมตรี สำหรับชายให้เรียนวิชาการทหาร

ต่อไปอีก มีรายการกำหนดว่า หัดเดินแถวและเข้าแถวอย่างทหาร กับหัด
ศักกาย หัดยิมนาสติกส และหัดวิ่งหัดกระโดดในวิธีต่างๆ เพื่อซ้อมกำลัง
กับให้เล่นการเล่นต่างๆ อันเป็นประโยชน์แก่ร่างกาย จิตใจและให้มีใจคอ
หนักแน่น ซึ่งจะอนุเคราะห์ให้เป็นผู้นับคองอาจ ส่วนหญิงนั้นกำหนดให้
เรียนเหมือนหลักสูตรประถมหญิง ไม่มีอะไรเพิ่มเติมขึ้น นอกจากนั้นยัง
กำหนดวิชา ๓ อย่างที่เคยให้เลือกอย่างหนึ่งในชั้นประถมนั้นไว้คือ แต่จะ
ว่าถ้าจะเรียนต่อควรให้เรียนการฝีมือซึ่งให้ทำประณีต และยากขึ้นไปกว่า
ที่ทำได้แล้วในชั้นประโยคประถม ถ้าจะออกเพียงชั้นมัธยมควรให้เรียนวิชา
เพาะปลูก หรือวิชาค้าขาย ฝ่ายหญิงต้องเรียนเพิ่มขึ้นอีกอย่างหนึ่งคือ
การเรือน ใ้รายการอย่างเดียวกับประโยคประถม แต่เพิ่มการทำสวนขึ้น
ให้ฝึกหัดวิธีทำสวนตามแต่เหมาะแก่ท้องถิ่น

ในมัธยมสูง ยังคงมีวิชาวาดเขียนอยู่ในหลักสูตร กำหนดอัตราเวลา
เรียนให้ ให้เขียนแรงาและระบายสีจากของจริง กับเขียนแผนที่ ส่วนหมวด
การทหารนั้นกำหนดให้ใช้นอกอัตราเวลาเรียน กำหนดรายการคล้ายคลึงกับ
ที่กำหนดไว้ในชั้นมัธยม

ในปี พ.ศ. ๒๔๕๖ เปลี่ยนมูลศึกษาเป็นประถม สูงขึ้นมาเป็น
มัธยมหมด แบ่งเป็นมัธยมตอนต้น กลาง และปลาย จึงออกหลักสูตร
หลวง แต่เนื้อหาของหลักสูตรก็เป็นของเก่าเสียโดยมาก ในประโยคประถม
ศึกษาซึ่งเทียบเท่ามูลศึกษาเดิม ก็นำเอาวิชาการรักษาดูจากหลักสูตร
๒๔๕๒ นั้นเองมาใช้ ส่วนวาดเขียนนั้นใช้วิธีย่อข้อความซึ่งเดิมกล่าวไว้
ละเอียดลงเป็นข้อความสั้นๆ กำหนดความมุ่งหมายว่า “เพื่อหัดความสังเกต
และให้รู้จักแสดงความสังเกตด้วยรูปเขียน ” รายการสอนก็เขียนไว้ว่า

“หัดเขียนรูปจากแบบและของจริง ให้เหมาะแก่ความถนัดของเด็กและให้
 ยากขึ้นเป็นลำดับ วิชาการฝีมือตัดทั้งไป กำหนดวิชาสามัญชั้นแทน ๓
 อย่างคือ วิชาหาเลี้ยงชีพทางหัตถกรรม ทางกลกรรม ทางพณิชยกรรม
 ต้องเลือกเรียน ๑ อย่าง แต่ความมุ่งหมายมิใช่เพื่อสามัญศึกษา เป็นการ
 ศึกษาพื้นฐานของการอาชีพโดยตรง ขั้วร้องยังคงกำหนดไว้เป็นวิชาที่ไม่
 บังคับให้สอน เลือกสอนได้ตามความสามารถ รายการที่ใช้ของเดิมนั่นเอง
 แต่มีวิชาเกิดขึ้นมาใหม่คือวิชาลูกเสือ เพราะพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
 ทรงก่อกำเนิดการลูกเสือขึ้นในระยะนี้ จึงเอาเข้าหลักสูตรตรงแต่ชั้นต้น
 ที่เดียว กำหนดความมุ่งหมายไว้ว่า

“เพื่อให้เกิดฝีมือและความรู้ สำหรับจะได้รักษาตัวให้รอดพ้นจาก
 อันตรายและความยากลำบากต่าง ๆ เมื่อถึงคราวที่เข้าที่กันดาร”

รายการที่ต้องสอนในวิชาลูกเสือกำหนดไว้โดยละเอียด ในเรื่องการ
 หุงต้ม เย็บเครื่องนุ่งห่ม ทำที่พักอาศัยในที่กันดาร ช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นอัน-
 ตราย เช่น เมื่อถูกบาดเจ็บหรือตกน้ำเป็นต้น ผักกาดสังเกตและสำรวจทาง
 นอกจากนั้นยังมีหลักสูตรวิชาลูกเสือซึ่งจะต้องสอบตามนั้น และต้องฝึกซ้อม
 กำลังกายให้บริบูรณ์แข็งแรง โดยหัดระเบียบแถว ดัดกาย ยิมนาสติกสและ
 การเล่นที่เป็นประโยชน์ต่าง ๆ รวมความว่าลูกเสือมาแทนที่วิชาที่เรียกว่า
 การทหารหรือที่เราถือว่าที่จริงคือพลศึกษานั้นเอง ที่กล่าวนี้สำหรับนักเรียน
 ชาย ถ้าเป็นนักเรียนหญิงให้เรียนรายการในวิชาลูกเสือเท่าที่จะเป็น
 ประโยชน์และวิชาสามัญที่บังคับ ๑ อย่างนั้น ให้สอนเย็บปักถักร้อย
 หรือการฝีมืออย่างอื่น ๆ แทน

ในชั้นมัธยมตอนต้นซึ่งเทียบเท่าประถมศึกษาเดิม มีกำหนดวิชาวาด-
 เขียน โดยยกเอาหลักสูตรวาดเขียนประถมเดิมนั้นเองมาใช้ เหมือนกันทุกตัว

อักษร กำหนดให้สอนวิชาลูกเสือตามหลักสูตรประถมศึกษา ขั้วร้องและดนตรีก็ยังคงกำหนดเป็นวิชาที่ไม่บังคับให้สอน เลือกได้ตามความสามารถ รายการก้นาของเก้านั้นเองมาพิมพ์ลงไว้ สำหรับฝ่ายหญิงกำหนดให้เรียนการฝีมือหญิง และการเรือน การเรือนนั้นก็ยกเอารายการสอนในหลักสูตรเก่ามาใช้โดยไม่แก้ไขเลย

ในชั้นมัธยมตอนกลาง ทั้งหญิงและชายกำหนดสรีรศาสตร์และสุขวิทยาตามรายการสอนของหลักสูตรเก่า ไม่ได้แก้ไขแต่อย่างใด ต่างแต่ว่าให้เลือกเรียนได้ คือ วิชาหนักกับฟิสิกส์กราฟิและแปรงติกลฟิสิกส์ต้องเลือก ๑ อย่าง ถือว่าอยู่ในหมวดวิทยาศาสตร์ วิชาวาดเขียนก็ต้องเรียน แต่ไม่มีกำหนดรายการสอน วิชาลูกเสือก็ต้องเรียน กำหนดว่าเหมือนในประถม และมีมัธยมตอนต้น สำหรับนักเรียนหญิงมีกำหนดเพิ่มเติมขึ้น คือต้องเรียนการฝีมือเหมือนหลักสูตรประถมหญิงแต่ให้ยากขึ้น การเรือนเป็นวิชาบังคับสำหรับหญิงอีกวิชาหนึ่ง กำหนดตามหลักสูตรเดิมเหมือนกันทุกอย่าง นอกจากนี้ยังกำหนดให้เรียนกายบริหารตามหลักสูตรประถมหญิงด้วย ทั้งนี้เพื่อแทนวิชาลูกเสือ ฝ่ายชายต้องเรียนกายบริหารและขั้วร้องดนตรีซึ่งไม่บังคับนั้นใช้นอกอัตราเวลาเรียน

ในชั้นมัธยมตอนปลายซึ่งเทียบเท่ามัธยมสูงเดิมกำหนดวาดเขียน แต่เปลี่ยนการเขียนแผนที่เป็นการเขียนยี่ห้อเมตริรูปตัน และยังกำหนดให้หัดวิชาลูกเสือ ยิมนาสติกส ยูยิตสูและการเล่นต่าง ๆ สรุปแล้วหลักสูตรหลวง ๒๔๕๖ นั้นแท้จริงรายการสอนส่วนมากมิได้เปลี่ยนไปจากเดิม เป็นแต่เพียงทอนวิชาต่าง ๆ ลงเสียบ้าง แปรลงชื่อเสียบ้างเท่านั้น

ยิ่งในการออกหลักสูตร พ.ศ. ๒๔๖๔ ซึ่งควรจะได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้างนั้น ก็ปรากฏว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลงเท่าที่ควร คงใช้หลัก

สูตรหลวง ๒๔๕๖ นั้นเอง มีเปลี่ยนคือในหมวดวิทยาศาสตร์บังคับ
 ศึกษาศาสตร์และสหวิทยา และต้องเลือกอีก ๑ อย่าง

ที่นับว่ามีการเปลี่ยนแปลงอีกครั้งหนึ่งก่อนหมดสมัยสมบูรณาญา
 สิทธิราช ก็คือการแยกแผนกในชั้นมัธยมปลายเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๑ ได้
 คัดวิชาวาดเขียนทั้งไปจากหลักสูตรของทุกแผนก คงมีพลศึกษาอยู่ด้ยแต่ที่
 ละ ๑ ชั่วโมง ขั้วร้องและดนตรี ซึ่งเดิมก็ไม่บังคับนั้นให้คงมีอยู่ตามเดิม
 ทั้งหญิงและชาย ใน วิชาพลศึกษา นั้นกำหนดว่า

๑. ต้องสอนวิชาลูกเสือโทและเอก ผู้ที่เป็นลูกเสือเอกแล้ว
 เวลาสอบได้ไม่ต้องสอบ
๒. ต้องสอนกายบริหารหรือตัดต้นจวบวี้
๓. ต้องสอนตัดต้นส่วนห้อยไหนท่าง่ายๆ ที่จะทำให้ร่าง
 กายแข็งแรง
๔. ต้องสอนให้เล่นกีฬาต่าง ๆ ให้มากตามแต่จะได้

หมายเหตุ พลศึกษานี้บางอย่างต้องใช้เวลาดนออกตารางสอน การสอบได้
 จะสอบได้ทั้งชั้น สำหรับนักเรียนหญิงใช้กายบริหารหรือวิชาอื่นๆ ที่เหมาะ
 แก่หญิงได้ตามแต่จะสะดวก

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง มีการปรับปรุงหลัก
 สูตรตามแผนการศึกษาชาติในระบบประชาธิปไตย วิชาต่างๆ เหล่านี้กลับ
 มาในหลักสูตรอีกอย่างเต็มภาคภูมิ วิชาที่เคยไม่บังคับหรือเลือกได้นั้นกลับ
 มาเป็นวิชาที่จะต้องเรียนทั้งหมด โดยเฉพาะในชั้นประถมศึกษาวิชาพิเศษ
 ต่างๆ เหล่านี้ต้องเรียนถึง ๖ วิชา คือ วาดเขียน การฝีมือ ขั้วร้อง สห-
 ศึกษา พลศึกษาและวิชาลูกเสือหรืออนุสภาคภาษาฯ กำหนดรายการสอนไว้
 ดังนี้

วาดเขียน หัดให้เขียนวาดเส้นและหุ่นจากรูปของจริงต่าง ๆ และหัดให้
 ผลิตผลงานอย่างง่าย ๆ จากตัวอย่าง แบบพิมพ์ หรือ
 แบบทศวรรษให้ดูบนกระดานดำให้เหมาะแก่ความรู้อของเด็ก

การฝึมือชาย ๑. หัตถกรรม ให้รู้จักสานกระดาษหรือใบลานหรือใบตาล
 หรือสิ่งที่ใช้แทนกระดาษได้ หัดทำเครื่องเล่นด้วยวัสดุง่าย ๆ
 หัดปั่น ตัดกระดาษ หรือผ้าตามแบบ หัดทำเครื่องใช้ที่เป็น
 ประโยชน์ได้ เช่น เขากาบมะพร้าวมาทำแปรงถูฟัน รู้จัก
 วิชาช่างไม้เบื้องต้น

๒. กสิกรรม หัดทำสวน รู้จักปลูกต้นไม้และบำรุงรักษา รู้
 จักใช้ปุ๋ยอย่างง่าย ๆ รู้จักขุดและตอนต้นไม้บ้าง รู้จักรักษา
 ซ่อม และเลือกเครื่องมือใช้ในการกสิกรรม

การฝึมือหญิง ๑. การช่างและเบ็ดเตล็ด ให้รู้จักการเย็บ การปัก การถัก
 การร้อย การทำตอ การรักษาความสะอาดบ้านเรือน

๒. กสิกรรม ใช้หลักสูตรเดียวกันกับชาย

ขับร้อง ให้หัดร้องเพลงชั้นเดียวและ ๒ ชั้น ร้องรวมกันเป็นหมู่
 ชั้นและร้องเดี่ยว ร้องเสียงสูงและต่ำให้ถูกจังหวะ การหัด
 ให้สามารถตีฉิ่งให้ถูกจังหวะด้วย

ส่วนวิชาศึกษากษานนั้นน่าประหลาดที่ว่าได้เขียนขึ้นใหม่ นำเอา
 หลักสูตรการรักษาดำเดิมมาเปลี่ยนถ้อยคำเสียเล็กน้อย หลักสูตรเดิมว่า
 แท้จริงเขียนขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๒ แต่ได้ใช้กันเรื่อยมาเป็นเวลา
 เกือบ ๓๐ ปี และยังคงใช้อยู่ในหลักสูตรปี พ.ศ. ๒๔๘๐ นอกด้วย พลศึกษา
 กำหนดไว้ว่า ฝึกซ้อมกำลังกายให้บริบูรณ์แข็งแรงตามความเจริญแห่งวัย

โดยการหัดกายบริหาร การกรีฑาต่าง ๆ และการเล่นที่ออกกำลังกายอื่น ๆ ส่วนวิชาลูกเสือกำหนดให้เรียนรู้จบหลักสูตรวิชาลูกเสือตรี สำหรับหญิงให้เรียนอนุสภากาชาดจบหลักสูตรอนุสมาชิกชั้นตรี

ในชั้นมัธยมตอนต้น หลักสูตร พ.ศ. ๒๔๘๐ กำหนดวิชาต่าง ๆ เหมือนประถมศึกษา วาดเขียนเน้นมีทั้งภาพของจริงและภาพประดิษฐ์ เขียนรายละเอียดได้ชัดเจนและกว้างขวางมาก การฝีมือชายมีการปั่น การสาน การช่างไม้ การฝีมือหญิงมีเพิ่มการเรือนนอกเหนือไปจากการเย็บ การปัก การถัก การร้อย การทำตุงและพัดเทียน การปรุงเครื่องหอม ที่เป็นการเรือนนั้นกำหนดการครัว ส่วนวิชาขับร้องนั้นขยายออกไปจากเดิมคือให้ร้องเพลง ๒ ชั้นหรือ ๓ ชั้นและถ้าสามารถทำให้สอนโน้ตสากล วิชาสังคมศึกษาเขียนหลักสูตรชั้นใหม่ แต่เมื่อเทียบกับหลักสูตรเก่าในระดับเดียวกับที่ใช้มาเป็นเวลากว่า ๓๐ ปี ก็เห็นว่าเป็นแนวเดียวกัน แต่ขยายความและตัวอย่างมากชั้นกว่าเดิมเท่านั้น พลศึกษากำหนดไว้ว่า

“ฝึกซ้อมกำลังกายให้บริบูรณ์แข็งแรง โดยการฝึกหัดกายบริหารท่ามือเปล่า ออกกำลังโดยใช้เครื่องอุปกรณ์ การเล่นที่มีประจำโรงเรียนอยู่แล้ว เช่นราวเดี่ยว ราวคู่ ฝึกหัดกรีฑาต่าง ๆ เช่นวิ่งเร็ว วิ่งผลัด วิ่งเปี้ยว ๆ ล ๆ และหัดกีฬาที่เป็นพวกเป็นคณะเช่นฟุตบอล บาสเกตบอล เนตบอล

อบรมให้มีจรรยาอันดีงาม มีใจเป็นนักกีฬา ไม่เห็นแก่ตัว รักหมู่คณะ ทำตนให้เป็นประโยชน์ส่วนรวมอยู่เสมอ”

วิชาลูกเสือสำหรับชายกำหนดให้เรียนรู้จบหลักสูตรวิชาลูกเสือโท อนุสภากาชาดสำหรับหญิงให้เรียนรู้จบหลักสูตรอนุสมาชิกชั้นโท

ในชั้นมัธยมปลาย ตัดวิชาสุขศึกษาและชั้นร้องออกไป จึงเหลืออยู่แต่เพียงวาดเขียน การฝีมือ พลศึกษา ลูกเสือหรืออนุสฎาภาชาต วาดเขียน นอกจากจะมีรายการภาพของจริงและภาพประดิษฐ์กว้างขวางกว่ามัธยมต้นแล้ว ยังเพิ่มภาพความจำเข้าด้วย การฝีมือชาย มีการปั้น การสาน การช่างไม้และการฝีมือ การเรือนหญิงนอกจากเย็บปักถักร้อยและการช่างเบ็ดเตล็ดที่ยากขึ้นแล้ว หลักสูตรหนักทางการเรือน มีการรักษากันเรือน การปรุงอาหาร หน้าที่ของภรรยาและมารดา นับว่าเหมาะสมกับวัยของเด็ก ส่วนพลศึกษานับมีรายการละเอียดมาก มีทั้งกายบริหารท่ามือเปล่า ตัดต้น ส่วนห้อยโหน กรีฑา กีฬาต่าง ๆ การอบรมทางใจและการอบรมทางจรรยา รู้สึกว่าหลักสูตรนี้พยายามบรรจุทุกอย่างทั้งที่จำเป็นและที่เห็นว่าควร เพราะเป็นประโยชน์สุดท้ายของสามัญศึกษา เนื่องจากไม่มีมัธยมต่อไปอีกแล้ว กลายเป็นเตรียมอุดมศึกษาไป ซึ่งอาจทั้งวิชาเหล่านี้ทั้งหมด วิชาลูกเสือก็กำหนดความรู้ลูกเสือเอก อนุสฎาภาชาตก็คือหลักสูตรอนุสฎาชิกชั้นเอก

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๑ มีหลักสูตรเตรียมอุดมศึกษาออกใช้ ปรากฏว่ามีเวลาไว้ให้สำหรับวิชาวาดเขียน ๑ ชั่วโมง ไม่มีรายการสอน และแนะไว้ว่าให้มีการอบรมสั่งสอนวิชาต่อไปนั้นนอกอัตราเวลาเรียน คือ พลศึกษา ดนตรี หรือชั้นร้อง การลูกเสือหรืออนุสฎาชาต

ในปีเดียวกันนั้นมีการปรับปรุงหลักสูตรประถมศึกษาใหม่ คงมีวิชาต่าง ๆ เหล่านี้ ๖ วิชาเท่าเดิม ต่างแต่ว่า การฝีมือนั้นเปลี่ยนเรียกว่า การฝีมือและการงาน สุขศึกษาเขียนรายการสอนใหม่กล่าวด้วยเรื่องการบำรุงร่างกาย การป้องกันอวัยวะที่สำคัญ การรักษาสุขลักษณะ การป้องกันโรคติดต่อ การปฐมพยาบาลอย่างง่าย ๆ และเรื่องการป้องกันอุบัติเหตุ

ในส่วนวิชาวาดเขียนนั้น เป็นครั้งแรกที่ได้เพิ่มเติมความมุ่งหมายว่าเพื่อให้
 เพลิดเพลิน รายการสอนใช้วิธีย่อลงเหลือสั้นที่สุดว่า “วาดรูปจากตัวแบบ
 จากการลอกแบบ และจากความคิดนึกให้พอเหมาะกับวัยของเด็ก” วิชาขับ
 ร้องรายการเปลี่ยนไปเป็นว่า “ขับร้องเพลงรักชาติบ้านเมือง เพลงของ
 โรงเรียน เพลง ๒ ชั้น เพลงพื้นเมืองโดยฝึกหัดร้องเป็นหมู่และร้องเดี่ยว”
 วิชาการฝีมือและการทำงานกำหนดให้เลือกการฝีมือ ๑ อย่าง การงานหนึ่ง
 อย่าง การฝีมือชายมีการจักสานและการทำเครื่องเล่นเครื่องใช้ หญิงมีการ
 เย็บปักถักร้อย การจักสาน การทำเครื่องเล่น เครื่องใช้ การงานชายมีการ
 ทำสวน การเลี้ยงสัตว์ การช่างไม้เบื้องต้น หญิงมีการเรือน การทำสวนและ
 การเลี้ยงสัตว์ นับว่ากว้างขวางขึ้นกว่าเดิม มีทางเลือกได้มาก พลศึกษา
 และลูกเสือหรืออนุรักษาด ไม่แตกต่างไปจากหลักสูตร พ.ศ. ๒๔๘๐

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๓ มีหลักสูตรมัธยมตอนต้นที่ปรับปรุงใหม่ออก
 ประกาศใช้พร้อมกับหลักสูตรมัธยมปลาย ในชั้นมัธยมต้นยังคงมีวิชาต่าง ๆ
 ทั้ง ๖ วิชาเช่นชั้นประถมศึกษา สุขศึกษาปรากฏว่าเขียนตามหลักสูตร
 ประถมแต่ขยายความเพิ่มเติม เช่นในเรื่องการบำรุงร่างกายเติมเรื่องการ
 ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ในเรื่องโรคติดต่อเติมความรู้ในเรื่องลักษณะ
 ของเชื้อโรค ที่อยู่และพาหะ นอกจากนั้นเพิ่มเรื่องยาเสพติดให้โทษ รวม
 ความว่าคงรายการเดิมชั้นประถมศึกษาไว้ทุกอย่าง แล้วเพิ่มเติมบางราย-
 การดังกล่าวแล้วขึ้น วิชาวาดเขียนก็เริ่มต้นด้วยการกำหนดรายการสอน
 อย่างเดียวกับชั้นประถมศึกษา แต่เพิ่มเรื่องสี การประดิษฐ์ลดหลั่น การทำ
 สテンซิลง่าย ๆ ความมุ่งหมายก็กำหนดไว้อย่างเดียวกับชั้นประถมศึกษา
 วิชาขับร้องก็เช่นเดียวกัน ลอกบรรยายการตามหลักสูตรประถมศึกษาไว้
 ก่อน แล้วเติมเรื่องการอ่านโน้ตสากลทำให้พยายามสอน วิชาการฝีมือและ

การงานกำหนดอย่างเดียวกับประถมคือต้องเลือกการฝีมือ ๑ อย่าง การงาน ๑ อย่าง การฝีมือให้เลือกเหมือนประถมศึกษาทุกอย่าง แต่การงานนั้น นอกจากของเดิมในชั้นประถมกำหนดการงานอื่น ๆ ให้เลือกได้ มียกตัวอย่างไว้ว่า ทอผ้า ทอเสื่อ ทำเครื่องเงิน ทำเครื่องเงิน ทำร่วมเป็นต้น วิชาพลศึกษากำหนดรายการสอนอย่างเดียวกับชั้นประถมศึกษา ส่วนการลูกเสือหรืออนุภาชาตนั้นกำหนดวิชาลูกเสือโทและอนุภาชาตชั้นโท

ชั้นมัธยมตอนปลายซึ่งเป็นระยะสุดท้ายของมัธยมในสมัยนั้น ก็ตัดศศึกษาศาสตร์บ้างร้องออกเช่นเดียวกับหลักสูตร พ.ศ. ๒๔๘๐ วิชาวาดเขียนที่ยังคงมีอยู่นั้นใช้รายการเดิมในมัธยมต้นแล้วเพิ่มลายไทย และการร่างภาพลง่าย ๆ การฝีมือและการงานก็คือหลักสูตรชั้นมัธยมตอนต้นนั่นเอง มีเพิ่มเพียงแห่งเดียวคือการฝีมือหญิง ให้ทำการประดิษฐ์ดอกไม้เทียมเพิ่มขึ้น พลศึกษาก็เหมือนในชั้นมัธยมต้น ลูกเสือและอนุภาชาตนั้นกำหนดวิชาลูกเสือเอกและอนุสมาชิกชั้นเอก

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๘ มีการปรับปรุงหลักสูตรเตรียมอุดมศึกษาใหม่ ไม่มีวิชาพลศึกษาอยู่ในหลักสูตร แต่บอกไว้ว่าโรงเรียนอาจพิจารณาใช้จำนวนชั่วโมงที่ยังเหลือได้ตามที่พิจารณาเห็นสมควร เช่น ใช้อบรมศีลธรรม วัฒนธรรม พลศึกษา หรือกิจกรรมอื่น ๆ แต่วิชาศิลปและการงานต่าง ๆ ได้รับความสนใจมากเป็นพิเศษ เพราะในหลักสูตรนี้มีวิชาเลือกอยู่หมวดหนึ่งเรียกว่าศิลปศึกษา มีเวลาเรียนเทียบเท่าสังคมศึกษาแขนงหนึ่งทีเดียว เป็นวิชาเลือก จะเลือกในปีไหนหรือจะเลือกทั้ง ๒ ปีก็ได้ มีวิชาให้เลือกโดยกว้างขวาง กำหนดไว้ว่า จะเลือกเรียนศิลปแขนงใดแขนงหนึ่งในหมวดใด ๆ ก็ได้ ถ้อยเป็นศิลป ๑ ถ้าจะเรียนศิลปศึกษา ๒ ต้องเลือกอีกแขนงหนึ่งภายในหมวดเดียวกัน มีอยู่ ๔ หมวด หมวด ก, วิชาดนตรีและวิชา

ขั้วร้อง หมวด ข. มีวิชาเขียนภาพและวิชาการปั้นสลัก หมวด ค. มีวิชาการประพันธ์และวิชาการละคร หมวด ง. มีวิชาให้เล็อก ถึง ๖ วิชา คือ เครื่องไม้ เครื่องโลหะ เครื่องดิน เครื่องไม้ไผ่ เครื่องกระดาษและเครื่องทอ

เมื่อพิจารณาความเป็นมาของวิชาพิเศษต่าง ๆ เหล่านี้ จะเห็นว่าหลักสูตรของเราให้ความสำคัญแก่วิชาเหล่านี้เพิ่มขึ้นเป็นลำดับมา เมื่อมีองค์ที่ ๕ แห่งการศึกษาเพิ่มขึ้นในแผนการศึกษาชาติ คือหัตถศึกษานั้น วิชาการฝีมือและการงานก็ยิ่งมีความสำคัญขึ้นอีก นอกจากนั้นความสนใจในศิลปศึกษาก็นับว่ามีมากขึ้น โดยเฉพาะในชั้นสูงสุดคือเตรียมอุดมศึกษา การเพิ่มเวลาให้แก่วิชาพิเศษเหล่านี้ หมายความว่า จะต้องลดวิชาทักษะต่าง ๆ ลงไป ยิ่งวิชาพวกลัทธิศึกษาก็เพิ่มเติมมากขึ้นดังกล่าวไว้ในบทก่อน เวลาสำหรับวิชาทักษะก็ย่อมลดน้อยลงไปอีก ซึ่งหมายถึงการลดมาตรฐานวิชาทักษะลงไปโดยไม่มีทางหลีกเลี่ยง

วิชาสังคมศึกษาในบทที่แล้ว และวิชาพิเศษต่าง ๆ ที่กล่าวถึงในบทนี้อาจรวมกันเข้าเป็นพวกหนึ่งได้ว่าเป็นวิชาแผนใหม่ เพื่อแตกต่างจากวิชาทักษะอันเป็นไปตามแผนประเพณี หลักสูตรตามแผนประเพณีนั้นมีอยู่แต่เพียงวิชาทักษะ หมายความว่า เป็นการสั่งสอน และฝึกฝนทางวุฒิปัญญาเป็นส่วนใหญ่ ต่อมาเมื่อความคิดกว้างขวางออกไปว่า การศึกษาจะต้องคำนึงถึงพัฒนาการไม่เฉพาะแต่ในทางวุฒิปัญญาเท่านั้น จะต้องคำนึงถึงพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์และสังคมด้วยแล้ว ก็เกิดมีวิชาต่าง ๆ เข้ามาในหลักสูตรด้วยความมุ่งหมายที่ว่า การมีวิชาเหล่านี้ในหลักสูตรจะก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจอันถูกต้อง หักเหน็ดอันพึงปรารถนาและความนิยมค่าอันเหมาะสม การนำวิชาต่าง ๆ เข้ามานั้น ในขั้นต้นก็นำเข้ามาใน

ชั้นสูง ๆ ก่อน แล้วก็ถ่ายแบบลงไปในระดับต่ำ ๆ จนกระทั่งในที่สุด วิชาใด
ที่อยู่ในระดับสูง ๆ ก็ย่อมจะมีอยู่ในระดับต่ำ ๆ ด้วย แต่ในรูปที่ย่นย่อหรือง่าย
ลงไปกว่าเดิม วิธีการเช่นนี้จะทำให้แน่ใจได้หรือไม่ว่า ผลที่ได้รับจะเป็น
ไปตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้ การฝึกฝนอบรมต่าง ๆ เหล่านี้ ในสมัย
หลักสูตรแผนประเพณีแต่ดั้งเดิมนั้น อันที่จริงก็มีอยู่ แต่เป็นเรื่องนอก
หลักสูตรและมีได้มีการแบ่งแยกเป็นเรื่องหนึ่งเรื่องหนึ่ง หรือวิชานี้วิชานั้นโดย
เฉพาะ เมื่อเรานำเข้ามาในหลักสูตร สิ่งที่เห็นได้ชัดอันหนึ่ง คือ การ
แบ่งแยกเป็นวิชานี้วิชานั้น ยิ่งแบ่งแยกออกไปมากเท่าใด บุรณภาพของ
การอบรมสั่งสอน หรือการสร้างบุคลิกลักษณะนั้นก็ยิ่งมีน้อยลงไป จน
กระทั่งวิชาต่าง ๆ เหล่านี้ กลายเป็นจุดหมายปลายทางในตัวของมันเอง
เป็นวิชาความรู้ที่อาจจะแสดงได้เป็นอย่างดี ๆ ตามที่ได้แบ่งแยกไว้ แต่หาได้
เป็นทางนำไปสู่ผลคือการสร้างบุคลิกลักษณะอันพึงปรารถนานั้นไม่ ถ้าการ
เป็นไปเช่นนั้น ก็หมายความว่า การเสียสละมาตรฐานของวิชาทักษะเพื่อความ
มุ่งหมายที่เพิ่มเติมขึ้นใหม่ได้เป็นการเสียไปโดยเปล่าประโยชน์ คือไม่
ได้ผลตอบแทนมาคุ้มกับสิ่งที่ต้องเสียไป ภารกิจของการปรับปรุงหลักสูตร
ต่อไปในอนาคตนั้น ย่อมมีความสำคัญอยู่ในขั้นนี้ กล่าวคือ จะต้องดำเนิน
การให้มาตรฐานวิชาทักษะนั้นอยู่ในระดับที่สมควร และการอบรมสั่ง
สอนเพื่อบุคลิกลักษณะที่พึงปรารถนานั้นจะต้องให้ได้ผลตามที่ตั้งไว้.

บทที่ ๑๐

หลักสูตรสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๕๐๓

เมื่อมีประกาศพระบรมราชโองการใช้แผนการศึกษาชาติใหม่ในปี พ.ศ. ๒๔๙๔ แล้วนั้น ก็ได้มีการปรับปรุงหลักสูตรใหม่ ยังคงใช้หลักสูตรสามัญศึกษาเดิมที่ทำขึ้นในระหว่าง พ.ศ. ๒๔๙๐ ถึง ๒๔๙๒ ที่มีเพิ่มเติมขึ้นมาก็คือหลักสูตรมัธยมสามัญศึกษา ซึ่งเป็นร่างที่ใช้เป็นการทดลองภายใน โดยมีหลักการกว้าง ๆ ว่า ครึ่งหนึ่งของเวลาที่มีอยู่ให้เรียนวิชาสามัญอย่างเดียวกับมัธยมวิสามัญศึกษายกเว้นภาษาอังกฤษ อีกครึ่งหนึ่งของเวลาใช้ในการเรียนวิชาหัตถศึกษา หัตถศึกษานี้สอนวิชาได้ต่าง ๆ ตามสภาพของท้องถิ่น จึงมีลักษณะเป็นการทดลองกลาย ๆ และได้มีการเปลี่ยนแปลงหลักการนี้บางเป็นการภายใน เช่นบางโรงเรียนยังมีโรงฝึกงานหัตถศึกษาไม่พร้อมเพียง จึงสอนวิชาสามัญมากขึ้น สอนหัตถศึกษาแต่น้อย บางโรงเรียนขอสอนภาษาอังกฤษบ้าง ดังนั้นเป็นต้น

ในปี พ.ศ. ๒๔๙๘ ได้มีประกาศของกระทรวงเรื่องให้ใช้หลักสูตรประถมศึกษาฉบับพุทธศักราช ๒๔๙๘ เฉพาะชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ แทนหลักสูตรเดิม หลักสูตรนี้เป็นการปฏิรูปหลักสูตรเดิมอย่างแท้จริง เพราะหลอมวิชาย่อย ๆ ต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่ถึง ๓๑ วิชา นั้น ลงเป็นหมวดใหญ่ ๆ ๕ หมวด คือภาษาไทย เลขคณิต ธรรมชาติศึกษา (รวมสุขศึกษา) และกิจกรรมพิเศษ และมีหมวดวิชาชีพหรือภาษาต่างประเทศให้ไว้สำหรับหลักสูตรเทียบ แต่ด้วยเหตุที่หลักสูตรนี้ปฏิวัติการสอนภาษาไทยด้วย จึงมีปัญหายุ่งยากใน

การใช้ กระทรวงศึกษาธิการจึงประกาศยกเลิกหลักสูตรนี้ในกลางปี พ.ศ. ๒๔๙๘ เป็นอันกลับไปใช้หลักสูตรประถมศึกษาเดิมต่อไปอีก แต่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้รู้สึกถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาอย่างน้อยที่สุดในระดับประถมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการจึงแต่งตั้งกรรมการประกอบด้วยผู้แทนของกรมต่าง ๆ ปรับปรุงหลักสูตรประถมศึกษาในปลายปี ๒๔๙๘ นั้นเอง เมื่อคณะกรรมการดังกล่าวเสนอผลงานของตนต่อกระทรวงในปี พ.ศ. ๒๕๐๐ กระทรวงศึกษาธิการพิจารณาเห็นว่า การปรับปรุงหลักสูตรที่แยกทำแต่ละระดับนั้นอาจไม่สัมพันธ์กัน จึงแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานปรับปรุงหลักสูตรโรงเรียนต่าง ๆ ที่อยู่ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ประกอบด้วยอธิบดีกรมต่าง ๆ ที่มีโรงเรียนและผู้ทรงคุณวุฒิ ร่วมกันพิจารณาดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรทุกระดับให้สัมพันธ์กัน คณะกรรมการเดิมในเรื่องหลักสูตรประถมศึกษานี้เป็นอันยุบเลิกไป เพราะได้ร่างหลักสูตรประถมศึกษาเสร็จสิ้นแล้ว ร่างนั้นจึงส่งไปให้คณะกรรมการชุดใหม่ซึ่งมีชื่อย่อเรียกว่า ก.ป.ส.

คณะกรรมการ ก.ป.ส. ได้วางโครงการปรับปรุงหลักสูตรออกเป็น ๓ ระดับ คืออนุบาลศึกษา ประถมศึกษา ๕ ปี และมีมัธยมต้น ๓ ปี ระดับสุดท้ายได้แก่มัธยมตอนปลายและเตรียมอุดมศึกษารวมทั้งอาชีวศึกษาที่เทียบเท่าด้วย คณะกรรมการได้กำหนดหมวดวิชาและอัตราเวลาเรียนสำหรับหมวดวิชานั้น ๆ เป็นเค้าโครงของหลักสูตรอย่างกว้าง ๆ จนเสร็จเรียบร้อยแล้ว และแต่งตั้งอนุกรรมการขึ้นคณะหนึ่งจัดทำแนวการสอนสำหรับอนุบาลศึกษา

ในส่วนระดับประถมศึกษานี้ ก.ป.ส. มีร่างที่คณะกรรมการหลักสูตรประถมศึกษาเดิมได้เสนอไว้ จึงหยิบยกขึ้นพิจารณาว่า จะดำเนินการ

อย่างไรต่อไป ในขณะนั้นก็มีคำขอจากกรมสามัญศึกษาว่ากรมนี้กำลังปรับปรุงการสอนในชั้นประถมศึกษาอยู่ หลักสูตร พ.ศ. ๒๔๙๑ ไม่เหมาะสมประสงค์จะขอให้หลักสูตรใหม่ที่ร่างขึ้นนั้น ในโรงเรียนปรับปรุงไปพลางก่อน ก.ป.ส. พิจารณาเห็นชอบด้วยจึงได้ปรับปรุงคำชี้แจงเบื้องต้น ความมุ่งหมายของหลักสูตร หมวดยวิชาที่ต้องเรียนและจำนวนชั่วโมงในรอบสัปดาห์ให้ตรงตามเค้าโครงที่ ก.ป.ส. ได้วางไว้ และเสนอกระทรวงเพื่อประกาศใช้ในโรงเรียนปรับปรุงต่อไป กระทรวงศึกษาธิการได้มีคำสั่งให้ใช้หลักสูตรประถมศึกษาสำหรับโรงเรียนปรับปรุงเฉพาะ ป. ๑ และ ป. ๒ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๑ และใช้เต็มทั้ง ๔ ปีในปี พ.ศ. ๒๕๐๒ เป็นต้นมา และในปี พ.ศ. ๒๕๐๑ นั้นเองก็ได้จัดให้มีการสัมมนาหลักสูตรการศึกษาเบื้องต้น ๗ ปี ชั้นที่ครูสัมมนา-การ จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยมีนายอภัย จันทวิมล อธิบดีกรมสามัญศึกษา เป็นผู้อำนวยการ มีกรรมการรวม ๒๐ นาย และมีผู้เข้าร่วมประชุมจากภาคต่าง ๆ อีก ๕๘ นาย การสัมมนานี้จัดทำระหว่างกลางเดือนมิถุนายนถึงกลางเดือนกรกฎาคม ๒๕๐๑ ที่ประชุมได้พิจารณาและเสนอร่างหลักสูตรการศึกษาเบื้องต้น ๗ ปี แก่คณะกรรมการ ก.ป.ส. และกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อได้ปรับให้เข้ากับแผนการศึกษาชาติ ๒๕๐๓ แล้ว จึงได้ประกาศใช้ออกไปเป็น ๒ ตอน คือหลักสูตรประโยคประถมศึกษาตอนต้น และหลักสูตรประโยคประถมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๐๓

ในส่วนระดับที่ ๓ นั้น ก.ป.ส. ได้เสนอกระทรวงให้จัดการสัมมนาวิชาอาชีวศึกษาขึ้นโดยมีนายสนั่น สุมิตร อธิบดีกรมอาชีวศึกษาเป็นผู้อำนวยการ และให้จัดการสัมมนาวิชาสามัญศึกษา โดยมีหลวงสวัสดิสารศาสดรพุทธิ อธิบดีกรมวิสามัญศึกษา และประธานกรรมการ ก.ป.ส. เป็นผู้อำนวยการ

การสัมมนาอีก ๒ ครั้งนั้น ได้จัดทำเสร็จสิ้นภายในปี พ.ศ. ๒๕๐๑ นั้นเอง
 ก.ป.ส. ได้รับเอาผลของการพิจารณาและข้อเสนอแนะของสัมมนาทั้ง ๒ นั้น
 มาพิจารณาในระหว่างปีพ.ศ. ๒๕๐๒ และ ๒๕๐๓ และปรับให้เข้ากับแผนการ
 ศึกษาชาติฉบับใหม่ เสนอกระทรวงประกาศใช้ออกไปเป็นหลักสูตรประโยค
 มัธยมศึกษาตอนต้น และหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธ-
 ศักราช ๒๕๐๓

ตามแผนการศึกษาชาติ ๒๕๐๓ ในระดับอนุบาลศึกษา ซึ่งเป็นชั้น
 ก่อนการศึกษาบังคับนั้นมีช่วงเวลา ๓ ปี แม้ในสมัยเดิม ๆ ภาคราชการ
 ก็มิได้มีหลักสูตรกำหนดว่าจะต้องดำเนินการสอนอย่างไร เท่าที่
 ปฏิบัติกันอยู่มีโรงเรียนต่างกันเป็น ๒ ประเภท ประเภทหนึ่งคือชนเตรียม-
 ประถมหรือชนเด็กเล็ก โดยมากมุ่งการอ่านเขียนและคิดเลขเบื้องต้นเป็น
 สำคัญ มักใช้เวลา ๑ ปี ก่อนเกณฑ์บังคับ กรมสามัญศึกษาเคยรวบรวม
 เป็นแนวการสอนสำหรับชนเด็กเล็กให้อยู่เป็นการภายใน ไม่มีผลบังคับไป
 ถึงโรงเรียนราษฎรที่จัดการสอนเช่นนั้นด้วย อีกประเภทหนึ่งคือโรงเรียนอนุ-
 บาล ซึ่งถือแบบโรงเรียนคินเดอร์กาเตนเป็นแนว การจัดก็เช่นเดียวกัน
 มิได้มีหลักสูตรบังคับว่าจะต้องสอนเช่นนั้นเช่นนั้น โรงเรียนอนุบาลดังกล่าว
 อาจมีชนเด็กเล็กหรือชนประถมปีที่ ๑ ต่อขึ้นไปในโรงเรียนเดียวกันนั้นเองก็
 ได้ หรืออาจจะมีเด็กที่อายุต่ำกว่าเกณฑ์อนุบาลปกติฝากรวมอยู่ด้วย มี
 ลักษณะคล้ายเนิสเซอร์สกูลบ้าง กระทรวงศึกษาธิการก็เคยปล่อยให้ดำเนิน
 การอบรมสั่งสอนไปเอง มีข้อบังคับในเรื่องการจัดโรงเรียนยิ่งกว่าเรื่อง
 ของหลักสูตร ในการออกหลักสูตรสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๕๐๓ นี้ก็ยังคง
 เป็นอยู่เช่นเดิม คือไม่มีการกำหนดหลักสูตรสำหรับการศึกษาในระดับนี้

แต่ได้ใช้วิธีออกแนวการสอนในระดับอนุบาลศึกษาเป็นการแนะนำ ไม่มีลักษณะบังคับ ผู้ที่จัดโรงเรียนอนุบาลศึกษาจะได้ประโยชน์จากแนวการสอนที่กล่าวมาโดยตรง คือนำไปใช้เป็นแนวปฏิบัติได้ทั้งหมด ฝ่ายผู้จัดทำชั้นเด็กเล็กหรือเตรียมประถมก็อาจจะตัดทอนแนวการสอนมาในตอนปลายของอนุบาลศึกษาไปใช้ให้เป็นประโยชน์ได้

โรงเรียนอนุบาลแบบคินเดอร์กาเตนนันได้เริ่มจัดเป็นการจริงจังเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๘๐ โดยกระทรวงศึกษาธิการจัดตั้งโรงเรียนอนุบาลตัวอย่างขึ้นในจังหวัดพระนคร พร้อมกับจัดการฝึกหัดครูอนุบาล เมื่อมีครูที่สมควรในทางนี้แล้วจึงได้เปิดโรงเรียนอนุบาลขึ้นเป็นตัวอย่างตามต่างจังหวัดจนเกือบครบทุกจังหวัด นอกจากนั้นเอกชนก็ยังได้ขอจัดตั้งขึ้นเป็นจำนวนไม่น้อย โดยทั่วไปก็มีมาตรฐานใกล้เคียงกับที่กระทรวงศึกษาธิการจัดขึ้น เพราะมีการควบคุมในเรื่องการจัดตั้งและวุฒิของครูผู้สอนเป็นอย่างดี จึงไม่มีปัญหาในเรื่องการที่จะต้องควบคุมวิธิตำเนิการสอนในรูปของหลักสูตร

โรงเรียนเตรียมประถมหรือชั้นเด็กเล็กนั้นที่จริงมีอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียนราษฎร์ ซึ่งจะไม่ยอมให้เด็กเข้าเรียนชั้นประถมปีที่ ๑ จนกว่าจะอ่านออกเขียนได้แล้ว จึงเป็นชนที่พ่วงกับชั้นประถมโดยปริยาย มีลักษณะคล้ายมูลศึกษาก่อน ร.ศ. ๑๒๘ ที่ยอมให้เอกชนจัดกันเอง ไม่มีหลักสูตรของกระทรวงกำหนดขึ้นไว้ ในทางปฏิบัติก็มีลักษณะคล้ายคลึงกันโดยมาก คือสอนวิชาไตรภาคเป็นสำคัญ ซึ่งมุ่งหมายให้อ่านออกเขียนได้และคิดเลขเบื้องต้นเท่านั้น จึงไม่มีความจำเป็นจะต้องควบคุมด้วยหลักสูตรเช่นระดับอื่น ๆ

หลักสูตรประโยคประถมศึกษาตอนต้น พ.ศ. ๒๔๘๓ นั้นนับว่าเปลี่ยนแปลงไปจากหลักสูตรประถมศึกษา ๒๔๘๑ มาก ดังจะเห็นได้จากคำชี้แจงเบื้องต้นที่ปรากฏในฉบับใช้ในโรงเรียนปรับปรุง ซึ่งมีความดังต่อไปนี้

“หลักสูตรประถมศึกษาในชั้นเดิม เน้นหนักไปในทางความเจริญงอกงามของเด็กในทางสติปัญญาและความรู้ โดยเฉพาะความรู้ในทางหนังสือ ซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่ของโรงเรียนที่จะต้องให้ เป็นประการสำคัญที่สุด บัณฑิตภาพการณ์ของสังคมเปลี่ยนแปลงไป ควรที่จะขยายความมุ่งหมายให้กว้างขึ้นกว่าเดิม เพราะการที่จะได้พลเมืองที่เหมาะสมในสังคมประชาธิปไตยนั้น จำพียงความรู้ทางหนังสือเพียงอย่างเดียวหาเป็นสิ่งเพียงพอไม่ เด็กควรจะได้รับ การส่งเสริมให้มีความเจริญและความสามารถในทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และทางสังคมพร้อมกันไปทุกด้าน ทั้งนี้โดยคำนึงถึงสภาพทางธรรมชาติและวัฒนธรรมแห่งประเทศ

ความสำเร็จของสังคมประชาธิปไตยขึ้นอยู่กับ การที่สังคมนั้น มีวิธีการส่งเสริมให้แต่ละคนในฐานะที่เป็นหน่วยหนึ่งแห่งสังคม เจริญงอกงามไปให้ดีที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อให้มีโอกาสใช้กำลังความสามารถของเขาได้เต็มที่ ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและสังคมที่ตนมีส่วนร่วมอยู่ด้วย วิถีทางแห่งการดำเนินชีวิตในแนวประชาธิปไตยนั้น จำเป็นจะต้องฝึกฝนอบรมมาตั้งแต่เยาว์วัย ทั้งนี้ โดยได้รับโอกาสให้ใช้กำลังกายและกำลังปัญญาเต็มตามความสามารถ ได้รับการฝึกฝนให้มีส่วนร่วมในการกำหนดและดำเนินการเกี่ยวกับตนเองและหมู่คณะ ซึ่งตนมีส่วนร่วมอยู่ โดยการให้ความร่วมมือแบ่งภาระความรับผิดชอบไปตามส่วนแห่งกำลังของตน ในการกระทำกร่วมกับผู้อื่นเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมนั้น จะต้องให้มีเสรีภาพในการอธิบายแสดงความคิดเห็น พิจารณาปัญหาและข้อโต้แย้งโดยอาศัยข้อเท็จจริงเป็นหลักด้วย การฝึกฝนอบรมเช่นนั้น เด็กย่อมคุ้นกับวิถีทางแห่งการดำเนินชีวิตในสังคมประชาธิปไตย และจะเป็นสมาชิกที่ดีแห่งสังคมนั้นในเวลาต่อไป

ด้วยเหตุที่หลักสูตรประถมศึกษา^๕มีฐานะเป็นข้อกำหนดแนวการศึกษา
ที่รัฐมุ่งหมายจะให้ประชาชนพึงได้รับ จึงมีความจำเป็นต้องวางหลักอย่าง
กว้าง ๆ มิใช่รายละเอียดอันมีข้อกำหนดตายตัว และควรได้รับการปรับ-
ปรุงตามกาลสมัย แต่ลำพังหลักสูตรเพียงอย่างเดียวย่อมไม่เพียงพอที่จะ
ดำเนินการศึกษาในชั้น^๕ให้ได้ผลดังกล่าวข้างต้น ฉะนั้นจึงให้โรงเรียนปรับ-
ปรุงจัดทำประมวลการสอนชั้น^๕ เพื่อขยายความในหลักสูตรออกเป็นราย-
ละเอียดที่เหมาะสมกับความต้องการของท้องถิ่น ”

จากคำชี้แจงและรายละเอียดต่าง ๆ ที่ปรากฏในตัวหลักสูตร เห็น
ได้ชัดว่า หลักสูตร^๕นยอรับปรัชญาของการศึกษาแผนใหม่อย่างเต็มภาคภูมิ
ละทิ้งหลักการการศึกษาแผนประเพณีที่เคยใช้อยู่แต่เดิม ที่นับว่าสำคัญคือการ
ที่กำหนดไว้ในประกาศใช้หลักสูตร ให้เจ้าหน้าที่การศึกษาแต่ละภาคจัดทำ
ประมวลการสอนชั้น^๕ให้เหมาะสมกับความต้องการของท้องถิ่น ทั้งภายใน
ขอบเขตที่หลักสูตรได้วางไว้ รายละเอียดในหลักสูตรของแต่ละวิชานั้นแทน
ที่จะกำหนดไว้ทั้ง ๆ ประโยคเช่นที่เคยใช้มาระหว่าง พ.ศ. ๒๔๕๖ จนถึง
พ.ศ. ๒๕๐๓ กลับไปใช้วิธีกำหนดเป็นแต่ละชั้นไป คล้ายวิธีกำหนดหลักสูตร^๕
ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๘ จนถึง พ.ศ. ๒๔๕๖ วิธีการเช่นนี้ย่อมเป็นการคุมประมวล
การสอนแต่ละภาคจะทำขึ้นไปในตัว มิฉะนั้นแล้วความเหลื่อมล้ำแตกต่าง
ระหว่างการสอนในชั้นหนึ่ง ๆ ของแต่ละภาคอาจจะมีมาก

หลักสูตรประโยคประถมศึกษาตอนต้น ๒๕๐๓^๕ กำหนดความมุ่งหมาย
ไว้ยืดยาว ดูเหมือนกับว่าเป็นความมุ่งหมายของการศึกษาทุกระดับยิ่งกว่า
จะเป็นความมุ่งหมายของการประถมศึกษาโดยเฉพาะ และเป็นที่แน่ชัดว่า
ความมุ่งหมาย^๕นี้^๕มี^๕มาจากแบบฉบับในภาษาต่างประเทศ แต่ได้ปรับปรุงให้

เหมาะสมกับสภาพของประเทศไทย เมื่อเปรียบเทียบกับหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. ๒๔๙๑ ซึ่งไม่กำหนดความมุ่งหมายทั่วไปไว้ กำหนดแต่ความมุ่งหมายเฉพาะวิชาแล้ว ก็เห็นความแตกต่างระหว่างกันได้อย่างชัดเจน

ในหลักสูตร ๒๔๙๑ กำหนดอายุเด็กที่แรกเข้าเรียนไม่ต่ำกว่า ๕ ปีบริบูรณ์ ในหลักสูตรใหม่นัยต์ออกไปเป็น ๖ ปีบริบูรณ์ หมายความว่าต้องมีอายุตั้งแต่ ๖ ปีขึ้นไป ตรงกับมาตรฐานในประเทศตะวันตกหลายประเทศ เวลาเรียนซึ่งเคยกำหนดไว้ไม่น้อยกว่า ๒๐๐ วันในหลักสูตร ๒๔๙๑ นั้นเปลี่ยนใหม่เป็นว่าในปีหนึ่งไม่ต่ำกว่า ๓๕ สัปดาห์ เวลาเรียนกำหนดไว้เดิม ๒๘ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ เหมือนกันทั้งหลักสูตรธรรมดาและหลักสูตรเทียบ แต่ในหลักสูตรใหม่นี้ไม่มีหลักสูตรเทียบ เกณฑ์อย่างต่ำคือ ๒๕ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ โรงเรียนประถมศึกษาทุกประเภทจะต้องสอนตามนี้ แต่ถ้าประสงค์จะสอนหลักสูตรหรือภาษาต่างประเทศ อนุญาตให้เพิ่มเวลาได้อีกสัปดาห์ละ ๕ ชั่วโมง นอกจากนั้นยังอนุญาตให้เพิ่มลดระหว่างหมวดวิชาได้อีกไม่เกิน ๑ ชั่วโมง โดยกำหนดให้ขออนุญาตเสียก่อน หลักสูตรใหม่นี้จึงเป็นหลักสูตรเดียวใช้ทั่วกันในโรงเรียนทุกประเภท เป็นอันว่าเลิกหลักสูตรเทียบไปโดยปริยาย

วิชาต่าง ๆ ที่กำหนดให้สอนในหลักสูตร ๒๔๙๑ ถึง ๓๑ วิชานั้น ในหลักสูตรใหม่นี้หลอมรวมเป็นหมวดวิชาใหญ่ ๆ ๖ หมวด กำหนดเวลาหมวดภาษาไทยสัปดาห์ละ ๗ ชั่วโมง หมวดสังคมศึกษา ๖ ชั่วโมง วิทยาศาสตร์เบื้องต้น คณิตศาสตร์ พละนามัย และศิลปศึกษาอีกหมวดละ ๓ ชั่วโมงเท่ากัน รวมเป็น ๒๕ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ น้อยกว่าเดิม ๓ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ วิชาที่ถูกลดลงก็คือภาษาไทย ที่มีมากขึ้นเห็นได้ชัดคือสังคมศึกษา

ถ้าคำนึงถึงว่าภาษาย่อยเป็นส่วนสำคัญอยู่ในสังคมศึกษาแล้ว การที่ภาษาไทยถูกกลดลงไปก็คงไม่มีผลกระทบกระเทือนมากนัก สังคมศึกษาแต่เดิมนั้นคือหน้าที่พลเมืองศีลธรรม ภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์ รวมแล้ว ๔ ชั่วโมง ต่อสัปดาห์ เพิ่มขึ้นอีก ๒ ชั่วโมง แสดงว่าหลักสูตรนี้ไม่เน้นหนักทางภูมิปัญญาเช่นหลักสูตรเดิม นอกจากนั้นศิลปศึกษาก็ได้รับความเอาใจใส่เท่าเดิม มีขับร้อง การฝีมือ การงาน และวาดเขียนสัปดาห์ละ ๓ ชั่วโมง พละนันทยนั้นหมายรวมทั้งพลศึกษาและสุขศึกษา เดิมก็มีอยู่ ๓ ชั่วโมง แต่ต้องสอนลูกเสือหรืออนุการชาดในเวลาที่มีนั้น ตามหลักสูตรใหม่ถ้ามีลูกเสือหรืออนุการชาดต้องใช้นอกเวลา แปลว่าพละนันทยได้เวลามากขึ้น เลขคณิตและธรรมชาติศึกษาในหลักสูตรเดิม เมื่อเปลี่ยนมาเป็นคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์เบื้องต้นแล้ว มีเวลาน้อยกว่าเดิมในบางชั้น สรุปแล้วหลักสูตรใหม่นำหนักในวิชาไตรภาคลง แต่ไปเพิ่มวิชาที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในทางสังคมและอารมณ์มากขึ้น เป็นไปตามแนวการศึกษาแผนใหม่ อาจจะมีผลร้าย ถ้าการศึกษาเบื้องต้นจำกัดอยู่แต่เพียง ๔ ปี แต่ในหลักการใหม่นี้ยังมีประถมศึกษาตอนปลายอีก ๓ ปี มาตรฐานความรู้ทางภูมิปัญญาของเด็กที่จบการศึกษาเบื้องต้น ๗ ปี จึงอาจแน่ใจได้ว่าจะไม่ต่ำกว่าประถมบริบูรณ์ ๔ ปีเดิม

นอกจากนี้ยังมีหลักการอีกข้อหนึ่งที่อนุญาตไว้ในหลักสูตรใหม่ คือเวลาที่จัดไว้เป็นหมวดนั้นจะแยกออกเป็นแขนงย่อย ๆ หรือเอาหลายหมวดมารวมกันเป็นหน่วยงานใหญ่ ๆ ก็ได้ หมายความว่าถ้าที่ใดไม่พร้อมอาจยังคงสอนแผนประเพณี คือแยกเป็นหน้าที่พลเมือง ๑ ชั่วโมง ศีลธรรม ๑ ชั่วโมง เช่นที่เคยทำมาแต่เดิม ถ้าที่ใดมีครูที่มีความสามารถอาจจัดเป็น

หน่วยประสบการณ์ ใช้เวลาติดต่อกันหลาย ๆ วันก็ได้ ทั้งนี้แล้วแต่
ประมวณของแต่ละภาคจะได้กำหนดขึ้น จัดว่าเป็นการเปิดทางให้ทำประมวณ
ได้อย่างกว้างขวาง

หลักสูตรภาษาไทยกำหนดไว้ละเอียดพิสดารผิดกว่าหลักสูตรเดิม นำ
เอาทฤษฎีของการสอนภาษาสมัยปัจจุบันมาใช้ จึงเป็นเรื่องที่จะต้องตมถกกัน
ต่อไปว่า การเปลี่ยนเป็นวิธีใหม่จะเป็นการปรับปรุงการสอนภาษาให้ดีขึ้น
กว่าเดิมอย่างแน่นอนหรืออย่างไร หลักสูตรสังคมศึกษานอกจากเน้นชีวิตที่
แวดล้อมตัวเด็กมากกว่าเดิมแล้ว โดยทั่วไปมีมาตรฐานใกล้เคียงกับหลักสูตร
เดิม วิทยาศาสตร์เบื้องต้นที่แปลงมาจากธรรมชาติศึกษาของหลักสูตร
๒๔๙๑ นั้น ยังมีลักษณะเป็นธรรมชาติศึกษาอยู่มาก รายการสอนในเบื้องต้น
คล้ายคลึงกับหลักสูตรธรรมชาติศึกษาเดิม ในตอนปลายได้เพิ่มหลักวิทยา
ศาสตร์เบื้องต้นเข้าไปบ้าง เมื่อพิจารณาถึงระยะแห่งการเปลี่ยนแปลงจาก
ธรรมชาติศึกษามาเป็นวิทยาศาสตร์เบื้องต้นแล้ว ก็เห็นว่าเป็นการเหมาะ
สมที่จะคงของเก่าไว้เป็นพื้นฐานบ้าง ในเวลาต่อไปหลักสูตรนี้อาจจะได้
ปรับปรุงให้เป็นวิทยาศาสตร์เบื้องต้นอันแท้จริงยิ่งขึ้น วิชาที่เนื้อหาเปลี่ยนแปลง
น้อยที่สุดน่าจะได้อีกคณิตศาสตร์ ซึ่งมีเลขคณิตและบัญชี มาตรฐาน
เทียบเท่ากับหลักสูตรเลขคณิต พ.ศ. ๒๔๙๑ วิชาพลานามัยแม้จะหลอม
เป็นหมวดจากสุขศึกษาและพลศึกษาเดิมก็ตาม แต่เนื้อในหลักสูตรก็ยัง
แยกกันอยู่เป็นคนละตอน จะหวังบุรณภาพของพลานามัยแท้จริงในขณะ
นี้คงจะยังไม่ได้ วิชาที่นับว่าเปลี่ยนไปมากได้แก่ศิลปศึกษา ซึ่งแสดงรายการ
ให้เห็นชัดว่ามุ่งส่งเสริมการแสดงออกโดยเสรีของเด็ก โดยคำนึงถึงสุขภาพ
ทางจิตมากกว่าการฝึกฝนทักษะในทางศิลป์ ซึ่งจะต้องทำให้ได้ตามแบบ

ฉบับ มีขั้วร้องและดนตรี การเขียนภาพและระบายสี กับศิลปปฏิบัติ ซึ่งเลือกได้ตามความเหมาะสมกับเพศและวัย ศิลปศึกษานับว่าก้าวหน้าไปมากเท่า ๆ กับสังคมศึกษา ทั้งนี้เมื่อเปรียบเทียบกับหลักสูตรเดิม พ.ศ. ๒๔๙๑ สรุปรวมความแล้วหลักสูตรประโยคประถมศึกษาตอนต้นนั้นส่งเสริมพัฒนาการในทางกาย สังคมและอารมณ์มากกว่าหลักสูตรเดิม แต่ลดการส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญาลงไป

หลักสูตรประโยคประถมศึกษาตอนปลาย ซึ่งมีกำหนดเวลาเรียน ๓ ปีนั้น ที่จริงก็เทียบเท่ากับมัธยมปีที่ ๑, ๒, และ ๓ ของหลักสูตร ๒๔๙๓ นั้นเอง แต่เรียกว่าประโยคประถมศึกษาตอนปลายตามแผนการศึกษาชาติ ๒๕๐๓ ในการประชุมสัมมนาร่างหลักสูตรระดับนี้ก็ได้อาศัยหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นของเดิมเป็นหลัก มีการเปลี่ยนแปลงโดยอาศัยประสบการณ์ที่ได้จากการจัด โรงเรียนมัธยมสามัญศึกษาตอนต้นตามแผนการศึกษาชาติ ๒๔๙๔ ความเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมนั้นไม่มากเท่ากับที่หลักสูตรประโยคประถมศึกษาตอนต้นเปลี่ยนแปลงไป

ในคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการเรื่องให้ใช้หลักสูตรก็ได้กำหนดไว้ว่า ให้แต่ละภาคการศึกษาจัดทำประมวลการสอนขึ้นเช่นเดียวกับประโยคประถมศึกษาตอนต้น ความมุ่งหมายของหลักสูตรก็เป็นอันเดียวกับหลักสูตรประโยคประถมศึกษาตอนต้นนั้นเอง ได้กล่าวแล้วว่า ความมุ่งหมายอันยิ่งยวดนั้น ดูเหมือนจะคลุมการศึกษาทั้งหมด จึงไม่เป็นปัญหาที่อาจใช้ได้ในระดับนี้เช่นเดียวกัน เนื่องจากว่าตามแผนการศึกษาชาติใหม่ พ.ศ. ๒๕๐๓ ไม่มีแยกการศึกษาระดับนี้เป็นสามัญ วิสามัญ และอาชีวศึกษา เด็กทุกคนต้องเรียนเหมือนกันหมด หลักสูตรประโยคประถมศึกษาตอนปลายนี้ โดย

ลักษณะทั่วไปจึงเป็นการประประนีประนอมระหว่างหลักสูตรมัธยมต้นสามัญและ
 วิสามัญที่มีอยู่เดิม กล่าวคือลดวิชาสามัญจากหลักสูตรวิสามัญเดิมลงเสีย
 บ้าง ลดหัตถศึกษาจากหลักสูตรสามัญเดิมลงเสียบ้าง เป็นผลให้ทุกคน
 ต้องเรียนเหมือนกัน คือเรียนวิชาการน้อยกว่าวิสามัญเดิม เพิ่มหัตถศึกษา
 มากขึ้น แต่ไม่มากเท่าสายสามัญศึกษาตามหลักสูตรเก่า

หลักสูตรประโยคประถมศึกษาตอนปลาย กำหนดให้มีเวลาเรียน
 สัปดาห์หนึ่งไม่น้อยกว่า ๕ วัน ตลอดสัปดาห์ให้มีเวลาเรียน ๓๐ ชั่วโมง
 เท่ากับหลักสูตรเก่า เวลาเรียนในรอบปีกำหนดใหม่เป็นไม่ต่ำกว่า ๓๕
 สัปดาห์แทนที่จะเป็น ๒๐๐ วันเช่นที่กำหนดไว้แต่เดิม

วิชาต่างๆ ที่เคยสอนได้รวมกันเข้าเป็นหมวด รวมทั้งหมดมี ๘ หมวด
 ภาษาไทย สังคมศึกษา คณิตศาสตร์ หมวดละ ๔ ชั่วโมงต่อสัปดาห์เท่ากัน
 พละนาฏยและศิลปศึกษามีเวลาหมวดละ ๒ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ วิทยาศาสตร์
 เบื้องต้น สัปดาห์ละ ๓ ชั่วโมง ภาษาอังกฤษ ๓ หรือ ๕ หัตถศึกษา ๘ หรือ
 ๖ ชั่วโมง หมายความว่าถ้าสอนภาษาอังกฤษ ๓ ชั่วโมง ต้องสอนหัตถ-
 ศึกษา ๘ ชั่วโมง ถ้าสอนภาษาอังกฤษ ๕ ชั่วโมง สอนหัตถศึกษาเพียง ๖
 ชั่วโมง จากอัตราเวลาเรียนเหล่านี้เมื่อเปรียบเทียบกับหลักสูตรมัธยมตอน
 ต้น ๒๔๘๘ จะเห็นว่าภาษาไทยลดลงไปสัปดาห์ละ ๒ ชั่วโมง สังคมศึกษา
 เท่าเดิม ภาษาอังกฤษลดลงไป ๑ ชั่วโมง คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์เบื่อก
 ต้นเท่าเดิม พละนาฏยควรถือว่าเท่าเดิมเพราะไม่ต้องสอนลูกเสือหรืออนุ-
 กชาดในเวลาเช่นที่เคยทำมาแต่เดิม ศิลปศึกษาควรถือว่าเท่าเดิม เพราะ
 ได้แยกการฝีมือและการงานออกไปเป็นหัตถศึกษาเสียแล้ว ศิลปศึกษาจึงมี
 เพียงวาดเขียนกับขับร้อง ได้เวลา ๒ ชั่วโมงต่อสัปดาห์เท่าเดิม วิชาที่เพิ่ม

มากคือหัตถศึกษา ซึ่งขยายมาจากการฝีมือและการงานเดิม มีอยู่สัปดาห์ละ ๒ ชั่วโมง เพิ่มขึ้นเป็น ๖ หรือ ๘ ชั่วโมง หมายความว่าหลักสูตรนี้เน้นหัตถศึกษามากขึ้นกว่าพหุศึกษา ผิดกับหลักสูตรมัธยมตอนต้น ๒๔๘๓

วิธีเขียนหลักสูตรของแต่ละวิชา ก็เช่นเดียวกับชั้นประโยคประถมศึกษาตอนต้น คือ แทนที่จะเขียนรวมกันไว้ทั้ง ๆ ประโยค แยกออกเป็นรายชั้น รายการภาษาไทยและภาษาอังกฤษ นับว่าเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก นำเอาหลักการสอนภาษาสมัยปัจจุบันเข้ามาใช้ มุ่งส่วนที่เป็นภาษาในชีวิตประจำวันมากขึ้นกว่าหลักสูตรเดิม ความสำเร็จของหลักสูตรใหม่นี้ น่าจะขึ้นอยู่กับวิธีสอนและแบบเรียนมากกว่ารายการที่กำหนดไว้ในหลักสูตร หมวดสังคมศึกษาถึงแม้ว่าจะได้หลอมรวมวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน แต่เนื้อหาหลักสูตรก็ยังแยกกันอยู่ เป็นศีลธรรมส่วนหนึ่ง หน้าที่พลเมืองส่วนหนึ่ง และภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์ก็แยกกันอยู่อย่างเห็นได้ชัด เมื่อเปรียบเทียบกับหลักสูตรมัธยมตอนต้น ๒๔๘๓ ก็จะเห็นได้ว่าไม่ต่างกันมากนัก เนื้อหาส่วนใหญ่ก็ยังคงดำเนินตามแนวเดิมอยู่ คณิตศาสตร์นั้นได้รวมเลขคณิต บัญชี เรขาคณิตภาคปฏิบัติเข้าด้วยกัน มีลักษณะคล้ายเป็นคณิตศาสตร์ทั่วไป เฉพาะเลขคณิตและบัญชีก็ไม่นับยกว่าหลักสูตรเก่า แต่เรขาคณิตภาคปฏิบัติเน้นรายละเอียดน้อยลงไปกว่าเดิม เพราะมีคณิตศาสตร์ที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวันบางหัวข้อเพิ่มเติมขึ้นในหลักสูตร เช่น เรื่องกราฟสถิติเบื้องต้นต่าง ๆ พละน่ายมนต์ในนี้ก็ยังคงแบ่งเป็นสุขศึกษาและพลศึกษาอยู่ รายละเอียดแม้จะเป็นไปตามแนวหลักสูตรเดิมก็ตาม แต่ได้ปรับปรุงให้ทันสมัยขึ้นเป็นอันมาก ศิลปศึกษามีข้อร้องและดนตรีกับการเขียนภาพและระบายสี มีรายการสอนที่ได้ปรับปรุงให้เหมาะสมกับเด็กในวัยนี้มากยิ่งขึ้นกว่าเดิม ไม่

ยึดถือมาตรฐานของศิลป์เป็นหลักใหญ่เช่นแต่ก่อน จึงเป็นศิลปศึกษาเพื่อ
ความเพลิดเพลินทางอารมณ์ของเด็ก ยิ่งกว่าการฝึกฝนทักษะให้ถึงขนาด
มาตรฐานในวิชาศิลป์ วิทยาศาสตร์เบื้องต้นนั้นยังคงดำเนินตามแนวของ
หลักสูตร ๒๔๘๓ มีแปลกออกไปแต่เพียงรายละเอียดในส่วนปลีกย่อย ที่
พยายามปรับปรุงให้เป็นวิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวันมากยิ่งขึ้น

วิชาที่สำคัญที่สุดในระดับนี้น่าจะได้แก่หัตถศึกษา ซึ่งให้เวลาไว้มาก
กว่าวิชาหมวดใด ๆ ราชการสอนมีวิชาต่าง ๆ ให้เลือกมากมาย ทั้งนี้เพื่อ
ให้เหมาะสมแก่สภาพของท้องถิ่นเป็นแห่ง ๆ ไป วิชาที่ให้เลือกนั้นมีต่างกัน
เป็น ๒ ประเภท ประเภทหนึ่งเมื่อเลือกแล้วต้องเรียนติดต่อกันไปทั้ง ๓ ปี
มีการเกษตร การเรือน งานเขียนแบบ งานไม้ งานปูน และการประมง
อีกประเภทหนึ่งเรียนในปีเดียวจะเป็นปีใดก็ได้ มีให้เลือกถึง ๒๔ วิชา นอก
จากนี้โรงเรียนใดจะเลือกเรียนวิชาอื่นนอกเหนือจากที่กำหนดไว้ อาจเสนอ
หลักสูตรของตนมาตักจากกรมเจ้าสังกัดอีกได้ ปัญหาสำคัญจึงมีว่าโรงเรียนจะ
สามารถใช้เวลาที่ได้ไปเป็นจำนวนมากนี้ ฝึกฝนอบรมเด็กได้ผลตามความ
มุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ ถ้าหลักสูตรใหม่ไม่ได้เสียสละมาตรฐานทางวิทยา-
การไป โดยมุ่งหมายจะได้การฝึกฝนอบรมในทางหัตถศึกษามาทดแทน
กลับไม่ได้สิ่งทดแทนนั้นมาตามที่คาดหมายไว้ ก็นับว่าเป็นการเสียไปถึง ๒
ชั้น จะเป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง ความล้มเหลวของหลักสูตรนี้จึงขึ้นอยู่กับ
การปฏิบัติมากที่สุด ถ้าการเป็นไปในรูปที่ว่าหลักสูตรนี้เป็นการสำรวจความ
ถนัดหรือความสนใจเป็นพิเศษของเด็กในการงานประเภทต่าง ๆ เพื่อเป็น
เครื่องชี้ทางการที่จะเลือกเรียนในสายมัธยมศึกษาต่อไปข้างหน้าได้แล้ว
ก็นับว่าได้ผลตรงกับความมุ่งหมายที่ตั้งไว้

ประโยคประถมศึกษาตอนต้นและตอนปลายนี้ แผนการศึกษาชาติมุ่งหมายที่จะให้เป็นการศึกษาเบื้องต้นของทวยราษฎร์ คือเป็นประถมศึกษา ๗ ปี แทนที่จะเป็น ๕ ปี เท่าการศึกษาบังคับเดิม คือหมายความว่าการศึกษาบังคับจะเป็น ๗ ปี ในท้องถิ่นใดที่สามารถทำได้เช่นนี้ย่อมจะเห็นผลของการศึกษานี้ได้ชัดเจน ข้อแรกที่สุดก็คือความเป็นผู้หนังสือ การศึกษาบังคับ ๕ ปีนี้มีอัตราของการที่จะกลับคืนไปเป็นผู้ไม่รู้หนังสือสูงมาก คือใน ๑๐๐ คนอาจจะกลับคืนไปถึง ๓๐ คน ถ้าการศึกษาบังคับเป็น ๗ ปี อาจพูดได้ว่าอัตราจะต่ำจนถึงได้ว่าไม่มีเลย นอกจากนั้นการอบรมเกี่ยวกับพัฒนาการในด้านสังคมก็จะแน่ใจได้ว่า เราได้พลเมืองที่เหมาะสมกับสังคมประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้นกว่าเก่า แต่ในท้องถิ่นที่ยังขยายออกไปเป็น ๗ ปีไม่ได้ อาจจะได้ผลต่ำกว่าเดิม เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงของหลักสูตร

หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. ๒๕๐๓ เทียบได้กับประโยคมัธยมระหว่าง พ.ศ. ๒๔๔๕ ถึง พ.ศ. ๒๔๕๕ และเท่ามัธยมศึกษาตอนปลายระหว่าง พ.ศ. ๒๔๙๓ ถึง พ.ศ. ๒๕๐๓ แต่มีหลักการที่แปลกออกไป คือหลักสูตรนี้ครอบคลุมไปถึงอาชีวศึกษาด้วย โดยถือว่ามัธยมศึกษาตอนต้นนั้นแม้จะแบ่งเป็นสายสามัญและสายอาชีพ แต่ก็มีหลักสูตรร่วมกันอยู่ส่วนหนึ่ง ได้แก่ส่วนที่เป็นการศึกษาทั่วไป เด็กมัธยมศึกษาตอนต้นทุกคนจะต้องเรียน และเรียนเหมือนกัน เวลาที่เหลือนอกจากนั้นจึงจะใช้ไปต่างกัน สายสามัญก็เรียนวิชาสามัญมากขึ้น สายอาชีพก็เรียนวิชาอาชีพเพิ่มขึ้น แต่ทั้งนี้หมายความว่าเฉพาะแต่อาชีวศึกษาที่มีหลักสูตร ๓ ปี และประสงค์จะไปศึกษาต่อในอาชีวศึกษาตอนปลาย ไม่รวมไปถึงสายอาชีพที่มีหลักสูตรจบในปีเดียวหรือ ๒ ปี

ในหลักสูตรได้กำหนดความมุ่งหมายของการมัธยมศึกษาไว้ดังนี้ ๗
 ๕ ข้อ กลุ่มทั้งสามัญและอาชีพ กล่าวคือ มุ่งส่งเสริมสุขภาพทั้งส่วนตัวและ
 ส่วนรวม พยายามปลูกฝังทัศนคติอันพึงปรารถนาเพื่อตนเองและหมู่คณะ
 ให้ได้มีการศึกษาทั่วไปอันเหมาะสมและให้ได้มีโอกาสสำรวจหาความสนใจ
 และความถนัดพิเศษ ให้ได้รับการส่งเสริมไปในทางนั้น ๆ ความมุ่งหมาย
 อันสุดท้าย ซึ่งรวมสายสามัญและสายอาชีพเข้าไว้ด้วยกันนั้นกล่าวว่า
 “เพื่อให้ได้มีความรู้และทักษะอันเพียงพอแก่การประกอบอาชีพ หรือได้
 มีพื้นฐานความรู้อันจำเป็นแก่การฝึกงานหรือการศึกษาต่อไป” โดยทั่วไป
 ไปจึงอาจกล่าวได้ว่า หลักสูตรนี้ยกมาตรฐานการศึกษาวิชาสามัญในฝ่าย
 อาชีวศึกษาให้สูงขึ้นกว่าเดิม ซึ่งหมายถึงการผดุงเกียรติภูมิของนักเรียน
 อาชีวศึกษาด้วย

กำหนดอัตราเวลาเรียนสัปดาห์หนึ่งไม่น้อยกว่า ๕ วัน สายสามัญ
 ให้เรียนสัปดาห์ละ ๓๐ ชั่วโมง สายอาชีพเรียนสัปดาห์ละ ๓๕ ชั่วโมง ใน
 จำนวนนี้มีชั่วโมงที่เรียนวิชาอย่างเดียวกันอยู่ ๑๘ ชั่วโมง จัดเป็นการ
 ศึกษาทั่วไปที่นักเรียนมัธยมศึกษาทุกคนไม่ว่าสายไหนจะต้องเรียน มี
 ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ อย่างละ ๓ ชั่วโมง ต่อสัปดาห์ ภาษา
 อังกฤษสัปดาห์ละ ๔ ชั่วโมง สังคมศึกษาและศิลปะศึกษาอย่างละ ๒ ชั่วโมง
 ต่อสัปดาห์ และมีพจนานามยอีก ๑ ชั่วโมง นอกเหนือจากการศึกษาทั่วไป
 ๑๘ ชั่วโมงนี้ นักเรียนสายอาชีพจะต้องเรียนวิชาอาชีพอีกสัปดาห์ละ ๑๗
 ชั่วโมง ส่วนนักเรียนสายสามัญต้องเรียนวิชาสามัญเพิ่มขึ้นอีก ๑๒ ชั่วโมง
 วิชาอาชีพนี้นักเรียนแตกต่างกันไปตามประเภทของอาชีวศึกษา ส่วนวิชาสามัญที่
 เพิ่มขึ้นนี้ คือเพิ่มภาษาไทยอีก ๑ ชั่วโมง สังคมศึกษา ๒ ชั่วโมง คณิต-

ศาสตร์ ๒ ชั่วโมง พลานามัย ๓ ชั่วโมง และจะต้องเรียนหัตถศึกษาอีก ๕ หรือ ๖ ชั่วโมง ถ้าเรียนหัตถศึกษาเพียง ๕ ชั่วโมง ก็จะต้องเรียนภาษาอังกฤษเพิ่มขึ้นอีก สัปดาห์ละ ๒ ชั่วโมง

เมื่อเค้าโครงของหลักสูตรเป็นดังนี้ รายการสอนของแต่ละวิชาก็ต้องปรับให้สามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ ตอน ตอนหนึ่งคือที่ทุกคนจะต้องเรียนเหมือนกัน อีกตอนหนึ่งคือที่เฉพาะสายสามัญเท่านั้นจะต้องเรียนให้มากขึ้น ในส่วนภาษาไทย หลักสูตรเขียนขึ้นใหม่ตามแนวการสอนภาษาแผนปัจจุบัน คล้ายคลึงกับหลักการในชั้นประถมศึกษา ส่วนที่เพิ่มเติมขึ้นสำหรับสายสามัญนั้นมิได้ต่างกันในส่วนรายการสอนในหลักสูตร เป็นแต่สายสามัญมีหนังสือแบบเรียนวรรณคดีเพิ่มขึ้นอีกเล่มหนึ่งเท่านั้น หลักสูตรภาษาอังกฤษมีลักษณะคล้ายหลักสูตรภาษาไทย คือเขียนขึ้นตามแนวของการสอนภาษาสมัยปัจจุบัน และไม่มี ความแตกต่างกันในเรื่องรายการสอนของนักเรียนทั้งสองประเภท เป็นแต่สายสามัญต้องเรียนแบบเรียนภาษาอังกฤษเพิ่มขึ้นอีก ๓ เล่ม

ในส่วนสังคมศึกษานั้นเนื้อในยังแยกกันอยู่เป็นหน้าที่พลเมืองศีลธรรม ภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมืองและศีลธรรมรายการสอนไม่ต่างจากหลักสูตร ๒๔๗๓ มากนัก และให้เรียนเหมือนกันทั้งสองสาย ที่ต่างกันอยู่คือภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ ทั้งสองสายต้องเรียนภูมิศาสตร์เศรษฐกิจของประเทศไทย เอเชีย และทวีปอื่น ๆ ส่วนสายสามัญนั้นต้องเรียนภูมิศาสตร์กายภาพเพิ่มเติมขึ้น และต้องเรียนภูมิศาสตร์ภูมิภาคของประเทศต่าง ๆ ที่เรียนภูมิศาสตร์เศรษฐกิจนั้นด้วย โดยทั่วไปแล้วรายการสอนก็ยังคงเป็นไปตามแนวหลักสูตร ๒๔๗๓ มีการปรับปรุงแก้ไขบ้างเล็กน้อย

ส่วนประวัติศาสตร์นั้น ประวัติศาสตร์ไทยไม่มีการเปลี่ยนแปลง เป็นแต่สายสามัญเรียนประวัติศาสตร์ไทยเดิมและสมัยสุโขทัยด้วย สายอาชีพตั้งแต่สมัยศรีอยุธยาเลยทีเดียว ประวัติศาสตร์ต่างประเทศเรียนเหมือนกันทั้งสองสาย กล่าวด้วยประวัติศาสตร์สังเขปของประเทศใกล้เคียงในเอเชียอาคเนย์นี้ และให้เรียนประวัติศาสตร์จีน ญี่ปุ่น อินเดีย ตั้งแต่เริ่มติดต่อกับชาวยุโรปรวมทั้งมหาสงครามโลกด้วย เป็นอันทั้งประวัติศาสตร์ทั่วไปตามหลักสูตร ๒๔๘๓ นั้นหมด

วิชาวิทยาศาสตร์เรียนเหมือนกันทั้งสองสาย หลักสูตรใหม่นี้ปรับปรุงขึ้นมาจากหลักสูตร ๒๔๘๓ ได้เพิ่มรายการที่เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวันมากขึ้น คณิตศาสตร์นั้นได้นำเลขคณิตกับพีชคณิตมารวมกันคล้ายกับเป็นคณิตศาสตร์ทั่วไป ทั้งสองสายต้องเรียนเหมือนกันและได้เพิ่มเติมความรู้เบื้องต้นในทางเรขาคณิตและตรีโกณมิติไว้บ้างเล็กน้อย ส่วนใหญ่ที่เป็นเลขและพีชคณิตนั้นมาตรฐานเทียบได้เท่ากับหลักสูตร ๒๔๘๓ สายสามัญต้องเรียนเรขาคณิตโดยเฉพาะอีกวิชาหนึ่ง เทียบมาตรฐานเท่ากับเรขาคณิตในหลักสูตร ๒๔๘๓ เดิม วิชาสายอาชีพไม่ต้องเรียน

วิชาพลานามัยนั้น เนื้อในก็ยังแยกกันอยู่เป็นสุขศึกษาและพลศึกษา สุขศึกษานั้นในหลักสูตร ๒๔๘๓ ไม่มี หลักสูตรนี้เพิ่มเติมขึ้นมีรายการสอนกว้างขวางมาก ตั้งแต่อนามัยส่วนบุคคลและส่วนรวม จนถึงอนามัยทางจิต ซึ่งเรียนรวมตลอดหลักสูตร ๓ ปี นอกจากนั้นยังมีรายการละเอียดเรื่องโภชนาการ อนามัยของระบบต่าง ๆ และโรคติดต่อแยกเรียนเป็นรายชั้นอีกด้วย พลศึกษานั้นได้แก้ไขให้รายการหย่อนลงกว่าหลักสูตรเดิมเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๓ คือไม่ใช่มุ่งเพื่อความเป็นนักพลศึกษา แต่มุ่งในเรื่องการออกกำลังกาย

กำลังกายและความเพียรที่จะได้จากการเล่นและการดูมากกว่า สายอาชีพมีเวลาเรียนเพียง ๑ ชั่วโมง จึงเรียนได้เพียงสุขศึกษา ส่วนพลศึกษานั้นคงจัดเป็นเรื่องนอกเวลาไป

ศิลปศึกษานี้หลักสูตร ๒๕๐๓ เปิดทางกว้างกว่าหลักสูตรเก่า ๒๔๙๓ คือบังคับวิชาวาดเขียนสัปดาห์ละ ๑ ชั่วโมง อีกชั่วโมงหนึ่งนั้นให้เลือกเรียนอีก ๒ วิชาในปีหนึ่ง ซึ่งอาจจะเลือกการปั้น แกะสลัก การแกะแบบ พิมพ์ การตกแต่งบ้าน ชั้วร้อง ดนตรีหรือพ้องร่ำ นอกจากนี้โรงเรียนอาจขอสอนศิลปอื่น ๆ แทนวิชาที่ให้เลือกก็ได้ เมื่อได้รับอนุมัติจากกรมเจ้าสังกัด สายอาชีพอาจขอสอนวิชาข้างบางอย่างที่มีลักษณะเป็นศิลปอยู่มากแทนได้ ส่วนหัตถศึกษาซึ่งสายสามัญจะต้องเรียน ๔ หรือ ๖ ชั่วโมงนั้น กำหนดวิชาศิลปปฏิบัติไว้เป็นจำนวนมาก ต้องเลือก เกษตรกรรมศิลป์ ธุรกิจศิลป์หรือคหกรรมศิลป์ ๑ วิชา เรียน ๒ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ตลอด ๓ ปี และจะต้องเลือกแขนงต่าง ๆ ของอุตสาหกรรมศิลป์ ๑ หรือ ๒ แขนง แขนงละ ๒ ชั่วโมงต่อสัปดาห์เป็นปี ๆ ไป มีงานต่าง ๆ ให้เลือกถึง ๑๙ อย่าง นอกจากนี้ยังอาจขอสอนแขนงวิชาแตกต่างไปอีกได้ เมื่อได้รับอนุมัติจากกรมเจ้าสังกัดแล้วก็เป็นอันสอนได้

หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. ๒๕๐๓ ซึ่งทึ่จริงเทียบได้กับมัธยมสูงแต่เดิมหรือเตรียมอุดมศึกษาในสมัยปัจจุบันนี้ ก็ดำเนินตามแนวหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น คือครอบคลุมไปถึงอาชีพศึกษาด้วย วางความมุ่งหมายทั่วไปไว้อย่างเดียวกับประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น เกี่ยวกับเวลาเรียนก็วางหลักไว้อย่างเดียวกัน การแบ่งเวลาเรียนสำหรับวิชาหมวดต่าง ๆ นั้น ถือหลักว่ามีวิชาอยู่จำนวนหนึ่งที่จะเป็นการ

ศึกษาทั่วไป นักเรียนมัธยมปลายทุกประเภทจะต้องเรียน มีอยู่ ๑๒ ชั่วโมง ต่อสัปดาห์ ภาษาไทย และสังคมศึกษาอย่างละ ๓ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ภาษา อังกฤษ & ชั่วโมงต่อสัปดาห์ เลขคณิต-พีชคณิต สัปดาห์ละ ๒ ชั่วโมง เวลาที่เหลืออยู่คือ ๑๘ ชั่วโมงต่อสัปดาห์นั้น กำหนดแตกต่างกันออกไปตาม สายหรือประเภท สายอาชีพใช้เวลาในการเรียนอาชีพศึกษาต่าง ๆ ตามประเภทของอาชีพ สายสามัญก็เรียนวิชาสามัญเพิ่มเติมขึ้น และเพิ่ม เติมแตกต่างกันตามประเภทต่าง ๆ ในสายสามัญ ถ้าเป็นประเภทวิทยาศาสตร์ เรียนภาษาอังกฤษเพิ่มขึ้นอีก ๒ ชั่วโมง วิทยาศาสตร์ ๓๐ ชั่วโมง เรขาคณิต-ตรีโกณมิติ & ชั่วโมง และศิลป์หรือการช่างอีก ๒ ชั่วโมง ถ้า เป็นประเภทศิลป์ ต้องเรียนภาษาไทยเพิ่มขึ้น ๒ ชั่วโมง ภาษาอังกฤษ & ชั่วโมง สังคมศึกษา ๒ ชั่วโมง วิทยาศาสตร์ทั่วไป & ชั่วโมง และจะต้อง เลือกรายวิชาต่างประเทศภาษาที่ ๒ หรือเรขาคณิต-ตรีโกณมิติอีกสัปดาห์ละ & ชั่วโมง และจะต้องเรียนศิลป์หรือการช่างอีกสัปดาห์ละ ๒ ชั่วโมง หลักสูตรนี้เปิดมัธยมสามัญศึกษาตอนปลายประเภทใหม่ เรียกว่าประเภท ทั่วไป นอกจากวิชาบังคับที่ต้องเรียน ๑๒ ชั่วโมงสำหรับทุกคนแล้ว ประ-เภททั่วไปนี้จะเลือกวิชาอะไรก็ได้ รวมเป็น ๑๘ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ก็ถือว่า ครบตามหลักสูตร วิชาเลือกนั้นก็คือวิชาต่าง ๆ ที่ประเภทอื่น ๆ เรียนเพิ่ม เติมขึ้นนั่นเอง มีวิชาอาชีพ & หรือ ๘ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ภาษาอังกฤษ เรขาคณิต-ตรีโกณมิติ ฟิสิกส์วิทยาศาสตร์ วิชาเลขานุการ ภาษาต่างประเทศ ภาษาที่ ๒ เหล่านี้ & ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ภาษาไทย และสังคมศึกษา อย่างละ ๒ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ มีข้อกำหนดว่า จะต้องเลือกวิทยาศาสตร์ทั่วไป ซึ่งมีเวลาเรียน & ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และศิลป์หรือการช่างซึ่งมีเวลาเรียน ๒

ชั่วโมงต่อสัปดาห์ด้วยเสมอไป อีกนัยหนึ่งก็คือสำหรับประเภททั่วไปนั้น นอกจากวิชาบังคับ ๑๒ ชั่วโมงเหมือนกันทุกสายแล้ว ยังมีวิชาบังคับสำหรับประเภททั่วไปอีก ๖ ชั่วโมง คือวิทยาศาสตร์ทั่วไปและศิลปะหรือการช่าง ดังกล่าว นอกจากนั้นยังอนุญาตไว้อีกว่า ผู้ที่เลือกวิชาอาชีพแล้ว ประสงค์จะเลือกวิทยาศาสตร์ของประเภทวิทยาศาสตร์แทนวิทยาศาสตร์ทั่วไปก็ได้

หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย ๒๕๐๓ นี้ เปลี่ยนหลักสูตรที่เคยใช้อยู่ในหลักสูตรเตรียมอุดมศึกษา ๒๔๙๘ คือไม่มีการตัดทอนว่าวิชาใดเมื่อเรียนในปีที่ ๑ แล้วเป็นอันไม่ต้องเอามาเรียนในปีที่ ๒ และไม่มี การสอบในปีที่ ๒ หลักสูตร ๒๕๐๓ นี้ กลับไปใช้หลักการเก่าที่เคยใช้มาแต่เดิม ก่อนสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง และก่อนหลักสูตร ๒๔๙๘ คือวิชาหนึ่ง ๆ นั้นกำหนดเป็นหลักสูตร ๒ ปี การสอบครบรวมในปลายปีที่ ๒ เป็นที่คาดหมายได้ว่า หลักสูตรนี้จะยกมาตรฐานทางวิชาการของผู้สำเร็จประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย ให้สูงขึ้นอย่างน้อยเท่ากับที่เคยได้รับก่อน พ.ศ. ๒๔๙๘

ในส่วนรายการสอนของแต่ละวิชานั้น ในส่วนภาษาไทยและภาษาต่างประเทศได้เขียนขึ้นใหม่ ผิดแปลกจากหลักสูตรที่เคยเขียนกันมาแต่เดิม คือนำเอาหลักการใหม่ของการสอนภาษาเข้ามาใช้ มุ่งทางด้านภาษาในการใช้งานในชีวิตประจำวันมากขึ้น มีการฝึกฝนในเรื่องการฟังและการพูด นอกเหนือไปจากการอ่านการเขียน หลักภาษาและวรรณคดีที่เคยมีอยู่เดิม ความเปลี่ยนแปลงในเรื่องนี้นับว่าเป็นตลอดตั้งแต่หลักสูตร ประถมศึกษา ตลอดขึ้นมาจนจบสามัญศึกษา ส่วนภาษาไทยที่ต้องเรียนเป็นพิเศษเพิ่มขึ้น ในประเภทศิลปะหรือทั่วไปนั้น กำหนดหนักไปทางอักษรศาสตร์ คือมีการ

ประพันธ์และวรรณคดีเพิ่มเติมขึ้น และกำหนดหนังสือวันพจนานุกรมเพิ่มเติมขึ้นด้วย ส่วนภาษาอังกฤษเน้นถือเรื่องการอ่านและไวยากรณ์เป็นเรื่องพิเศษ สงวนไว้สำหรับฝ่ายศิลปหรือทั่วไปที่เรียนภาษาอังกฤษมากขึ้น

สังคมศึกษานับว่ามีความเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก หน้าที่พลเมือง และศีลธรรมที่ทุกประเภทต้องเรียนนั้น รายการสอนกว้างขวางขึ้นกว่าเก่า ในส่วนหน้าที่พลเมืองมีความรู้ในทางสังคมวิทยาและการพัฒนาเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น ศีลธรรมก็เปลี่ยนสอนมงคลสูตรแทนหัวข้อธรรมที่เคยสอนกันมาแต่เดิม ภูมิศาสตร์เน้นให้เรียนภูมิศาสตร์ภูมิภาคของทวีปต่าง ๆ เหมือนกันหมดทุกประเภท พวกที่เรียนสังคมศึกษาเพิ่มเติมขึ้นนั้นต้องเรียนภูมิศาสตร์กายภาพเพิ่มขึ้นเป็นพิเศษ ในส่วนประวัติศาสตร์ทุกประเภทต้องเรียนประวัติศาสตร์ไทย รายการสอนไม่ต่างจากเดิมมากนัก และให้เรียนประวัติศาสตร์ต่างประเทศทั่วไป ตั้งแต่การปฏิวัติอุตสาหกรรมจนถึงมหาสงครามโลกครั้งที่ ๒ และองค์การสหประชาชาติ ประเภทที่เรียนสังคมศึกษาเพิ่มขึ้นเป็นพิเศษนั้น กำหนดให้เรียนประวัติศาสตร์ทั่วไปเพิ่มขึ้น คือเริ่มแต่ยุคโบราณเรื่อยมาจนถึงก่อนการปฏิวัติอุตสาหกรรม ในส่วนประวัติศาสตร์ต่างประเทศนั้นจึงนับว่ากลับไปเหมือนหลักสูตรเมื่อครั้งมัธยมสูง

วิทยาศาสตร์ทั่วไปเปลี่ยนแปลงไปจากหลักสูตร ๒๔๘๘ มากเหมือนกัน คือแทนที่จะเป็นสิ่งละอันพันละน้อยจากวิทยาศาสตร์แขนงต่าง ๆ หลักสูตรวิทยาศาสตร์ทั่วไป ๒๕๐๓ นี้ มีรูปเป็นวิทยาศาสตร์ทั่วไปที่แท้จริงมากขึ้น คือตั้งหัวข้อตามที่เกี่ยวกับชีวิต แล้วตั้งเอาหลักเกณฑ์ของวิทยาศาสตร์แขนงต่าง ๆ เข้ามาอธิบาย พวกที่เรียนประเภทวิทยาศาสตร์แท้ มีแขนงต่าง ๆ ของวิทยาศาสตร์ที่เคยสอนตามหลักสูตร ๒๔๘๘ เดิมอยู่ ๕ แขนง

ต้องเลือก ๕ แขนง และจะต้องเลือกวิทยาศาสตร์ภาคปฏิบัติของแขนงใด แขนงหนึ่งทีเลือกทางทฤษฎีแล้วนั้นเพิ่มชนอีก ๒ อย่าง รวมเป็น ๕ แขนง ใช้เวลาเรียนสัปดาห์ละ ๓๐ ชั่วโมง เนื้อหาของวิทยาศาสตร์แต่ละแขนงที่กำหนดให้สอนนั้นก็ได้เปลี่ยนแปลงไปจากของเดิม อยู่ในระดับที่เทียบเคียงกันได้

ในส่วนวิชาคณิตศาสตร์ที่ทุกประเภทต้องเรียนเรียกว่าคณิตศาสตร์ ก. มีลักษณะเป็นพีชคณิตเสียเป็นส่วนใหญ่ มีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับตรีโกณมิติและสถิติด้วย ผู้เรียนคณิตศาสตร์เพิ่มขึ้นต้องเรียนคณิตศาสตร์ ข. ซึ่งมีเรขาคณิตและตรีโกณมิติ ระดับเทียบเท่ากับหลักสูตรเดิมที่เคยใช้มาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๑ สรุปรวมความแล้วเนื้อหาของคณิตศาสตร์เปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด เว้นแต่สถิติซึ่งนำเข้ามาเมื่อใช้หลักสูตร ๒๔๘๘ ได้ตัดทอนให้น้อยลง

ศิลปหรือการช่างนั้นให้เลือกเรียนอย่างใดอย่างหนึ่ง มีการวาดเขียน การปั้น—แกะสลัก การแกะแบบพิมพ์ และสังคิตศิลป์ จัดเป็นฝ่ายวิจิตรศิลป์ ถ้าเลือกการช่างทุกคนต้องเรียนการเขียนแบบและออกแบบแล้ว จึงจะเลือกงานการช่างอย่างหนึ่งอย่างใดได้ มีให้เลือกทั้งหมดถึง ๓๐ อย่าง นับว่าเปิดโอกาสสำหรับความถนัดหรือสนใจไว้กว้างขวางมาก

วิชาที่มีเพิ่มเติมเข้ามาใหม่ให้เลือกได้นั้นคือ พาณิชยศาสตร์และวิชาเลขานุการ ซึ่งไม่เคยมีมาก่อนในหลักสูตรสามัญศึกษาของเรา รายการสอนวิชาทั้งสองนี้จึงไม่อาจเปรียบเทียบกับหลักสูตรเก่า ๆ ได้ แต่ก็มิได้สำหรับประเภททั่วไปเท่านั้น ส่วนภาษาต่างประเทศภาษาที่ ๒ ให้เลือกได้จาก ภาษาฝรั่งเศส เยอรมัน จีน บาลีและอาหรับ รายการสอนผิดแปลกไปจากหลักสูตรแต่เดิม ๆ เพราะนำเอาหลักการสอนภาษาอันเป็นปัจจุบัน

เข้ามาใช้ คล้ายกับเรื่องรายการศตภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้น

กล่าวโดยทั่วไปหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย ๒๕๐๓ นี้ พยายามที่จะประนีประนอมระหว่างหลักสูตรเตรียมอุดมศึกษา พ.ศ. ๒๔๙๑ และหลักสูตรเตรียมอุดมศึกษา พ.ศ. ๒๔๙๘ ฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๑ นั้นเป็นไปตามแบบแผนของมัธยมวิบุรณหรือมัธยมสูงแต่เดิม คือถือมาตรฐานทางวิทยาการเป็นสำคัญ ฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๘ หย่อนมาตรฐานอันนั้นลงเพื่อรับนักเรียนอันมีจำนวนมากขึ้น วิธีประนีประนอมนั้นก็โดยวิธีกำหนดประเภทวิทยาศาสตร์และศิลป หรืออักษรศาสตร์ แต่เดิมนั้นให้มีมาตรฐานสูงเท่าหลักสูตร ๒๔๙๑ และเปิดประเภททั่วไปให้ง่ายเข้า คล้ายคลึงกับหลักสูตร ๒๔๙๘ ประเภททั่วไปนี้อาจจะตัดแปลงให้เป็นโรงเรียนแบบประสมได้ด้วย คือเปิดสอนทั้งฝ่ายวิทยาศาสตร์และวิชาสามัญระดับสูง ซึ่งจะไปเรียนต่อในทางอุดมศึกษาฝ่ายการช่างหรือฝ่ายวิทยาศาสตร์ อักษรศาสตร์ ก็ได้ทั้งนั้น ผลของการปรับปรุงนี้จะเป็นอย่างไร จะทราบได้ก็ต่อเมื่อได้ใช้หลักสูตรนี้ไปเป็นระยะเวลาอันหนึ่งแล้ว

จากความเป็นมาของหลักสูตรสามัญศึกษาทุกระดับที่กล่าวแล้วในตอนต้น ๆ จะเห็นได้ว่าหลักสูตรระดับที่ต้องเปลี่ยนแปลงที่สุด คือระดับสูงสุด ได้แก่ที่เคยเรียกว่ามัธยมวิบุรณหรือเตรียมอุดมศึกษา หรือซึ่งในปัจจุบันเรียกว่าประโยคมัธยมปลาย และหลักสูตรทั้งหมดนั้น เมื่อปรับปรุงครั้งหนึ่ง ๆ แล้วมักมีอายุการใช้ชุกในราว ๑๐ ปีเป็นอย่างสูง ที่เป็นดังนี้อาจเข้าใจได้ว่า เป็นเพราะสภาพของบ้านเมืองย่อมเปลี่ยนแปลงไปมากทุก ๆ ระยะ ๑๐ ปี ทำให้หลักสูตรที่ปรับปรุงเมื่อ ๑๐ ปีมาแล้วนั้น กลายเป็นล้าสมัยไม่เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน จึงต้องมีการปรับปรุงแก้ไขกันใหม่

หากยึดถือตัวเลขดังกล่าวนี้ เราจะคาดคะเนไว้ล่วงหน้าจะได้หรือไม่ว่า หลักสูตรสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๕๐๓ นี้คงจะใช้ไปได้ไม่เกิน พ.ศ. ๒๕๑๓ คงจะต้องมีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงอีก และระดับที่อาจจะต้องได้รับการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงก่อนระดับอื่นทั้งหมดก็คือ หลักสูตรระดับสูงสุด ได้แก่ หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. ๒๕๐๓ นี้เอง ซึ่งคาดว่าจะจะต้องเปลี่ยนแปลงก่อน พ.ศ. ๒๕๑๓.

พิมพ์ที่หอพิมพ์การค้า สำนักพิมพ์การค้า ถนนบำรุงเมือง จังหวัดธนบุรี พระนคร
นายสุวิทย์ วิวัฒน์ ผู้พิมพ์ และโฆษณา โทร. ๒๒๙๐๐